

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ:

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών υπό το
πρίσμα του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων

Επιβλέπων καθηγητής: Γκόρτσος Χρ. Βλ.

Επιμέλεια παρουσίασης: Αικατερίνη Αντωνοπούλου

A.M. : 12.11M045

ΑΘΗΝΑ 2013

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ....	9
Α.1 Το ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης	9
Α.2 Το ήπιο ενωσιακό δίκαιο για τις κρατικές ενισχύσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	15
Α.2.1 Η Ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων στα μέτρα που λήφθηκαν για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης (Γενική Τραπεζική Ανακοίνωση).....	16
Α.2.2 Η Ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων στον κοινοτικό τραπεζικό τομέα	17
Α.2.3 Η Ανακοίνωση σχετικά με την αποκατάσταση της βιωσιμότητας και αξιολόγηση των μέτρων αναδιάρθρωσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα βάσει των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων.....	19
Α.2.4 Η Ανακοίνωση σχετικά με την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄: ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ – Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	25
Β.1 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΑ «ΜΕΓΑΛΑ» ΙΔΡΥΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ - ΜΕΛΗ	25
Β.1.1 Γαλλία.....	25
Β.1.2 Γερμανία.....	27
Β.1.3 Ισπανία	28
Β.1.4 Ιταλία.....	30
Β.1.5 Ηνωμένο Βασίλειο	31
Β.2 Ιρλανδία	32
Β.3 Πορτογαλία	33
Β.4 Αποφάσεις ανακεφαλαιοποίησης για νέα κράτη – μέλη μετά τη διεύρυνση του 2004	34
Β.4.1 Ουγγαρία.....	34
Β.4.2 Κύπρος.....	35

B.4.3 Χώρες της Βαλτικής.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ – ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ.....	39
Γ.1 Ο ν. 3723/2008: Ενίσχυση της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας	39
Γ.2 Ο ν. 3864/2010: Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας	42
Γ.3 Τρέχουσες εξελίξεις	46
Γ.3.1 Η περίοδος της ευημερίας των τραπεζών	46
Γ.3.2 Το τραπεζικό σύστημα μετά την κρίση.....	50
Γ.3.3 Η επίπτωση της δημοσιονομικής κρίσης στις Ελληνικές τράπεζες	52
Γ.3.4 Η ανάγκη για ανακεφαλαιοποίηση των Ελληνικών τραπεζών	55
Γ.3.5 Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών.....	56
Γ.3.6 Οι κεφαλαιακές ανάγκες των ελληνικών τραπεζών.....	58
Γ.3.7 Οι τελευταίες εξελίξεις ως προς την ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών.....	60
Γ.3.8 Οι προοπτικές των ελληνικών τραπεζών.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΣΜΑΤΑ.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
ΑΡΘΡΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ	64
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	65

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα έχει υποστεί πολλούς τριγμούς ως απόρροια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η βιωσιμότητα του σε ορισμένες χώρες απειλήθηκε περισσότερο από ποτέ. Αν οι τράπεζες είχαν αφεθεί στην τύχη τους, δίχως κρατικές παρεμβάσεις, είναι πιθανό να είχαν χρεοκοπήσει. Η ανακεφαλαιοποίηση, ως μέτρο διάσωσης των τραπεζών, έχει απασχολήσει έντονα την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα τελευταία χρόνια και στην παρούσα φάση φαντάζει ως σωτήρια λύση για τις τράπεζες. Ειδικότερα όμως ως προς τις ελληνικές τράπεζες, η λύση που αναμένεται να δοθεί δεν θα είναι κατά πάσα πιθανότητα και η οριστική, επειδή οι τελευταίες αναμένεται να παρουσιάσουν ζημιές και τα επόμενα χρόνια, λειτουργώντας σε ένα δυσμενές οικονομικό περιβάλλον. Κατά συνέπεια, το επικρατέστερο σενάριο είναι η κεφαλαιακή τους ενίσχυση να συνεχιστεί και στο μέλλον. Απέχουμε ίσως ακόμα αρκετά από το σημείο όπου οι Ελληνικές τράπεζες θα επανέλθουν σε τροχιά ανάπτυξης και μεγέθυνσης.

Λέξεις κλειδιά : τραπεζικό σύστημα . Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακεφαλαιοποίηση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007, συνέβαλε σε δραματική αύξηση του δημόσιου χρέους στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Η κρίση αυτή που ξεκίνησε από την αγορά στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ, διαδόθηκε ταχύτατα και στην Ευρώπη λόγω της αλληλεξάρτησης των αγορών, δεδομένου ότι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης (globalization effect) συμβάλλει στη διάχυση των κρίσεων από μία οικονομική περιοχή σε άλλη. Η αύξηση του δημοσίου χρέους στις εκάστοτε οικονομίες, ήταν αποτέλεσμα κυβερνητικών προσπαθειών να μειωθεί το ιδιωτικό χρέος που είχε συσσωρευτεί τα προηγούμενα χρόνια.

Κατά την περίοδο 2005 – 2007, μία περίοδος που χαρακτηρίστηκε από αξιοσημείωτη οικονομική άνθηση, η μέση ετήσια αύξηση του ιδιωτικού χρέους ανήλθε στο 35 % του ΑΕΠ για κάθε χώρα της Ευρωζώνης ¹. Αντίθετα, την περίοδο μετά την κρίση το ιδιωτικό χρέος άρχισε να σημειώνει πτώση, ενώ το δημόσιο χρέος ανέβηκε κατακόρυφα. Η αλλαγή της σύνθεσης του συνολικού χρέους με περισσότερο δημόσιο εις βάρος του ιδιωτικού, συνέβαλε στη συσσώρευση δημοσίων ελλειμμάτων. Οι κυβερνήσεις, σε μια προσπάθεια να σώσουν μη βιώσιμες τράπεζες, αναγκάστηκαν να αγοράσουν το χρέος των τελευταίων.

Οι κυβερνήσεις των περισσότερων χωρών, αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, στοχεύοντας στην τόνωση της ζήτησης και στην μείωση της πιθανότητας να περιέλθουν οι εκάστοτε οικονομίες σε παρατεταμένη ύφεση. Τα προγράμματα αυτά μοιραία οδήγησαν στην εκτόξευση του δημοσίου χρέους σε επίπεδα που σε πολλές περιπτώσεις - και ειδικά την τελευταία διετία - ξεπερνάνε το 100% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος².

Η κρίση στην Ευρωζώνη που συνεχίζεται με αμείωτη ένταση, έχει εγείρει ερωτήματα αναφορικά με την βιωσιμότητα της αλλά και το μέλλον του ευρώ. Να σημειώσουμε, ότι ο λόγος χρέους προς Α.Ε.Π. δεν αυξήθηκε συμμετρικά σε όλες τις χώρες της νομισματικής ένωσης. Στις χώρες του Μεσογειακού νότου αλλά και σε άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες,

¹ Βλ. Grauwe, Paul. 2010 «Fighting the wrong enemy», σελ. 15 επ.

² Βλ. Grauwe, Paul. 2010 «Fighting the wrong enemy», σελ. 15 επ.

η αύξηση του λόγου αυτού υπήρξε σαφώς μεγαλύτερη. Το τραπεζικό σύστημα υπέστη πολλούς τριγμούς κατά την διάρκεια αλλά και μετά την κρίση, με αποτέλεσμα οι εκάστοτε κυβερνήσεις να διοχετεύσουν προς αυτό τεράστιους πόρους προκειμένου να το στηρίξουν³.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα αναφορικά με το δημόσιο χρέος στις χώρες της Ευρωζώνης, είναι ότι έχει δομικό χαρακτήρα και δεν επιδεικνύει κυκλική συμπεριφορά. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ακόμα και αν ανακάμψουν οι χώρες της Ευρωζώνης, το χρέος δεν αναμένεται να καταστεί βιώσιμο, αφού είναι εγγενές συστατικό του όλου οικονομικού συστήματος.

Αναμφισβήτητα, η λειτουργία των τραπεζών σε μια οικονομία είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς διαμεσολαβούν στην διαδικασία αποταμίευσης και επένδυσης και συμβάλλουν κατ' επέκταση στην αποτελεσματική κατανομή πόρων στα πλαίσια μιας οικονομίας. Χωρίς την ύπαρξη τραπεζικού συστήματος, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τις ελλειμματικές μονάδες να αντλήσουν κεφάλαια από τις πλεονασματικές, με αποτέλεσμα το επίπεδο των επενδύσεων να απέχει από το επιθυμητό. Όταν το τραπεζικό σύστημα λειτουργεί αποτελεσματικά, κάθε ελλειμματική μονάδα έχει πρόσβαση σε δανειακά κεφάλαια (υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι η εν λόγω μονάδα θα είναι σε θέση να ξεπληρώσει το δάνειο) και κατά συνέπεια διευκολύνεται η επενδυτική διαδικασία. Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστούμε ότι δεν είναι εφικτή η οικονομική ανάπτυξη σε μία χώρα δίχως την παρουσία ενός υγιούς τραπεζικού συστήματος.

Έχει υποστηριχθεί, ότι το πρόβλημα με τις τράπεζες και με το παρόν νομισματικό σύστημα γενικότερα, είναι ότι οδηγούν το τελευταίο με τρόπο νομοτελειακό στην υπερχρέωσή του. Οι τράπεζες, εκμεταλλευόμενες τον μηχανισμό του κλασματικού αποθέματος (fractional reserve banking), δανείζουν στους εκάστοτε οικονομικούς φορείς ποσά πολλαπλάσια σε σχέση με τις καταθέσεις που δέχονται. Αυτό τις καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτες σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, όπου οι δανειολήπτες έχουν μεγάλη δυσκολία στο να αποπληρώσουν τα δάνειά τους, γεγονός που συμβάλλει στην καταγραφή επισφαλειών στους αντίστοιχους ισολογισμούς⁴.

Αν και υπερβαίνει τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, θα ήταν ίσως σκόπιμο να προβούμε σε μια πολύ σύντομη αναφορά στο πώς επηρέασε η πρόσφατη κρίση της

³ www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1452-595X/2010/1452-595X1004391K.pdf

⁴ Βλ. Κιόχος (2000), Χρήμα Πίστη Τράπεζες, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σελ 58

ευρωπαϊκές τράπεζες. Παρόλο που η εν λόγω κρίση ξεκίνησε από τις Η.Π.Α., διαχύθηκε στις περισσότερες οικονομίες, ως αναπόφευκτη συνέπεια της αλληλεπίδρασης των οικονομιών σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση. Μοιραία λοιπόν επηρεάστηκαν και οι ευρωπαϊκές τράπεζες, οι οποίες είχαν στους ισολογισμούς τους αρκετά τοξικά χρηματοοικονομικά προϊόντα που προέρχονταν από τις Η.Π.Α. (αρκετές μάλιστα από αυτές, παρουσίαζαν ήδη κάποια προβλήματα πριν από την έναρξη της κρίσης). Επιπρόσθετα, οι ευρωπαϊκές τράπεζες είχαν στενές διασυνδέσεις με τις αντίστοιχες αμερικάνικες, ενώ παράλληλα, οι περισσότερες από αυτές παρουσίαζαν υψηλό βαθμό μόχλευσης.

Όπως θα επιχειρήσουμε να καταδείξουμε στην παρούσα εργασία, το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα σημείωσε αξιοσημείωτη ανάκαμψη, χάρη στο ενωσιακό πρόγραμμα κρατικών ενισχύσεων ⁵.

Ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, ότι η κρίση της Ευρωζώνης επηρέασε σε σαφώς μεγαλύτερο βαθμό τις χώρες του Μεσογειακού νότου. Η ελληνική κρίση ειδικότερα, είχε δραματικές επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Οι ελληνικές τράπεζες κατείχαν μεγάλο αριθμό ελληνικών ομολόγων, των οποίων τα διαδοχικά κουρέματα μείωσαν θεαματικά την αξία τους, με αποτέλεσμα όλες οι τράπεζες να εγγράψουν σημαντικές ζημίες. Επιπλέον, η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών ως απόρροια της οικονομικής κρίσης, συνέβαλε στην δημιουργία σημαντικών επισφαλειών και μοιραία στην καταγραφή ζημιών. Η μόχλευση των τραπεζών είχε αυξηθεί κατακόρυφα τα προηγούμενα χρόνια, με αποτέλεσμα αυτές να βρεθούν απόλυτα εκτεθειμένες στην κρίση ⁶.

Δυστυχώς, στην παρούσα φάση, οι τράπεζες βρίσκονται σε δεινή θέση αφού παρουσιάζουν παντελή έλλειψη ρευστότητας, ενώ έχουν και αρνητική θέση. Οι υψηλές επισφάλειες, ο αποκλεισμός τους από τις διεθνείς αγορές, η μείωση της ζήτησης για νέα δάνεια και η απομείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων είναι υπεύθυνες για τη δυσχερή αυτή θέση, σε σημείο μάλιστα η βιωσιμότητα πολλών τραπεζών να κρίνεται αμφίβολη.

⁵ www.ec.europa.eu/competition/speeches/text/koopman_cpi_7_2_en.pdf

⁶ Βλ. Καραβίας - Αναστασάτος (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα και χρηματοδότηση της Ελληνικής οικονομίας, τεύχος 1 σελ. 7

Η λήψη μέτρων κρατικής βοήθειας υπό τη μορφή της ανακεφαλαιοποίησης χρηματοπιστωτικών οργανισμών, προκρίθηκε σε πληθώρα περιπτώσεων ως ενδεδειγμένη, ακόμα και αναπόφευκτη λύση, προκειμένου για την ανάκαμψη της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η ανακεφαλαιοποίηση συνεπάγεται αλλαγή της κεφαλαιακής δομής μιας επιχείρησης όπου το χρέος ανταλλάσσεται με μετοχές. Η διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης συμβάλλει στην ισχυροποίηση της κεφαλαιακής δομής της οικονομικής μονάδας. Ανακεφαλαιοποίηση μπορεί να έχουμε και όταν αυξάνεται το χρέος μιας εταιρίας εις βάρος των μετόχων (leveraged recapitalization). Σε αυτή την περίπτωση, η εταιρία θα αντλήσει φορολογικά οφέλη αλλά παράλληλα θα αυξηθεί ο κίνδυνος των μετόχων. Όταν έχουμε ανακεφαλαιοποίηση με αύξηση του αριθμού των μετοχών, ο λόγος κέρδη ανά μετοχή θα σημειώσει πτώση, αλλά θα μειωθεί επίσης και ο κίνδυνος της εταιρίας.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με το ζήτημα της ανακεφαλαιοποίησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, με στόχο την επάνοδό τους σε τροχιά ανάπτυξης. Δεδομένου ότι η ανακεφαλαιοποίηση, ως μορφή κρατικής ενίσχυσης, υπόκειται σε ένα γενικότερο πλέγμα ενωσιακών εναρμονιστικών διατάξεων αντιμετώπισης της κρίσης (κυρίως υπό τη μορφή ηπίου δικαίου), κρίνεται σκόπιμο στο πρώτο κεφάλαιο να παρουσιασθεί το θέμα της ανακεφαλαιοποίησης, αρχικά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα εξετασθούν χαρακτηριστικές αποφάσεις της Επιτροπής σχετικά με περιπτώσεις ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών στα κράτη μέλη της Ένωσης. Θα παρουσιασθούν αποφάσεις από τα πέντε «μεγάλα» κράτη μέλη, την Γαλλία, τη Γερμανία, την Ισπανία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Επίσης, θα περιληφθούν αποφάσεις που αφορούν στην Ιρλανδία, η οποία παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον εξαιτίας των ειδικών προβλημάτων που αντιμετώπισαν τα χρηματοπιστωτικά της ιδρύματα. Περαιτέρω, θα παρουσιασθούν αποφάσεις από την Πορτογαλία και τέλος, θα εξετασθούν περιπτώσεις ανακεφαλαιοποίησης που έλαβαν χώρα σε ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη μετά τη διεύρυνση του 2004, και συγκεκριμένα στην Ουγγαρία, στην Κύπρο και σε χώρες της Βαλτικής.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα ακολουθήσουν τα ελληνικά μέτρα στήριξης των τραπεζών, ενώ παράλληλα θα ασχοληθούμε με τις τρέχουσες εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα αναφορικά με την κεφαλαιακή ενίσχυσή τους, την προοπτική ανακεφαλαιοποίησης των βασικότερων ιδιωτικών ελληνικών τραπεζών αλλά και τις δυσκολίες που συναντά αυτό το εγχείρημα.

Τέλος, θα παρουσιάσουμε σε ένα τέταρτο μέρος τα συμπεράσματά μας, εστιάζοντας στο μέλλον του ελληνικού τραπεζικού τομέα αλλά και στους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να βγει από το σημερινό αδιέξοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

A.1 Το ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης

Η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής ΣυνθΛΕΕ), καθιερώνει την αρχή της –καταρχήν- απαγόρευσης των κρατικών ενισχύσεων, οι οποίες υποθάλπουν τον ανταγωνισμό εντός της ενιαίας αγοράς. Εξ΄ άλλου, η επικράτηση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού συνιστά μια από τις βασικές προτεραιότητες της Ένωσης. Οι κρατικές ενισχύσεις ουσιαστικά αφορούν στην παροχή οικονομικής βοήθειας προς τους επιχειρηματικούς οργανισμούς. Όταν κατά συνέπεια μια επιχείρηση αντλήσει κεφάλαια μέσω των κρατικών ενισχύσεων, θα ενισχύσει την θέση της στην αγορά, αποκτώντας ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της.

Δίχως αμφιβολία, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο μια αγορά να αποτύχει να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Αναφερόμενοι στον τραπεζικό τομέα, αναποτελεσματικότητα στην αντίστοιχη αγορά μπορεί να υπάρξει όταν για παράδειγμα οι τράπεζες δεν εκτιμούν σωστά τον κίνδυνο ή όταν παρουσιάζεται το φαινόμενο του ηθικού κινδύνου. Στις περιπτώσεις αυτές, όπως και σε άλλες βέβαια, όπου ο πιστωτικός φορέας έχει περιέλθει σε δεινή θέση, κρίνεται σκόπιμο να χορηγηθούν κρατικές ενισχύσεις προκειμένου να αρθούν οι όποιες

αναποτελεσματικότητες. Οι κρατικές ενισχύσεις λοιπόν, δύνανται να θεωρηθούν αναγκαίες όταν δεν υποθάλλουν τον ανταγωνισμό και προωθούν το κοινό συμφέρον⁷.

Το άρθρο 107 ΣυνθΛΕΕ, θεσπίζει τις αρχές σύμφωνα με τις οποίες οι κρατικές ενισχύσεις δεν είναι συμβατές με την κοινή αγορά, ενώ παράλληλα εισάγει εξαιρέσεις από την εν λόγω απαγόρευση, σε περιπτώσεις όπου δεν καταστρατηγείται η αρχή του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Είναι αναμενόμενο, ότι με την παροχή κρατικών ενισχύσεων θα δημιουργηθούν συγκρούσεις τόσο στα πλαίσια μιας χώρας, όσο και μεταξύ των κρατών μελών. Όταν μια επιχείρηση απολαμβάνει προνομιακή μεταχείριση με την παροχή κρατικής ενίσχυσης, αυτόματα θα δημιουργηθεί δυσανεμία στις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις. Ομοίως, όταν η κυβέρνηση μιας χώρας διοχετεύει πόρους για την ενίσχυση ενός κλάδου της οικονομίας της, οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα απαιτήσουν την παροχή αντίστοιχης οικονομικής βοήθειας από τις εκάστοτε κυβερνήσεις τους.

Η κρατική ενίσχυση ορίζεται ως ένα πλεονέκτημα που απονέμεται αποκλειστικά από τις εθνικές δημόσιες αρχές στην επιχείρηση που βρίσκεται (συνήθως) σε δεινή οικονομική θέση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συμπεριλάβει στις κρατικές ενισχύσεις τις άμεσες φορολογικές απαλλαγές (tax exemption), τα προνομιακά επιτόκια, την καταβολή ευνοϊκών εγγυήσεων για την λήψη δανείου από πλευράς επιχείρησης, τις αποζημιώσεις σε περίπτωση πραγματοποίησης ζημιών, την αναβολή έκτακτων εισφορών κ.ά. Η έννοια λοιπόν των ενισχύσεων δεν αναφέρεται μόνο στις θετικές παροχές, αλλά και στα βάρη από τα οποία απαλλάσσεται μια επιχείρηση. Αξίζει να τονιστεί πάλι σε αυτό το σημείο, ότι όλα τα ως άνω μέτρα σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να υποθάλλουν τον ανταγωνισμό, αλλά να σκοπεύουν στη διόρθωση των όποιων αναποτελεσματικοτήτων προκύπτουν από την λειτουργία της ελεύθερης αγοράς.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 107 παρ. 1 ΣυνθΛΕΕ, μια κρατική ενίσχυση δεν είναι συμβατή με την κοινή αγορά όταν νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό μέσω της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή κλάδων παραγωγής.

Ωστόσο, δύναται να δικαιολογηθεί η παροχή οικονομικής βοήθειας σε οικονομικές δραστηριότητες ή περιοχές που έχει κριθεί ότι χρήζουν ενίσχυσης προκειμένου για την ανάπτυξή τους, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει το άρθρο 107 παρ. 3 ΣυνθΛΕΕ. Τα οφέλη

⁷ www.europa.eu/legislation_summaries/competition/state_aid/l26115_el.htm

που ανακύπτουν από την κρατική ενίσχυση θα πρέπει να αντισταθμίζουν το κόστος από μια τυχούσα στρέβλωση της αγοράς.

Να σημειωθεί πάντως, ότι συνήθως η κρατική βοήθεια δίδεται με κριτήριο του τι επίπτωση έχει η αποτυχία ενός κλάδου στο σύνολο της εθνικής οικονομίας. Είναι δυνατό μια κρατική ενίσχυση να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα ενός κλάδου, αλλά ταυτόχρονα να προκαλέσει παράπλευρες απώλειες σε άλλους τομείς της οικονομίας, υπεραντισταθμίζοντας το αρχικό όφελος⁸. Στην περίπτωση αυτή, η συγκεκριμένη ενίσχυση δεν θα παρασχεθεί.

Κατά την διάρκεια της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ασχολήθηκε με αρκετές περιπτώσεις παροχής κρατικών ενισχύσεων σε τράπεζες με τη μορφή –μεταξύ άλλων- της ανακεφαλαιοποίησης. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην κορύφωση της κρίσης το ποσό των κρατικών ενισχύσεων ανήλθε στο 13 % του συνολικού ακαθάριστου ευρωπαϊκού προϊόντος.

Κατά την περίοδο 2008 -2009, η Επιτροπή έδωσε το στίγμα της πολιτικής της αναφορικά με την παροχής βοήθειας στα χειμαζόμενα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, παράγοντας «ήπιο δίκαιο», κυρίως με τη μορφή Ανακοινώσεων, προκειμένου η αναγκαίες αυτές στηρίξεις να προσαρμοστούν πιο αποτελεσματικά στις ενωσιακές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων. Στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε τις τέσσερις βασικές Ανακοινώσεις της Επιτροπής, οι οποίες αποτελούν τον «κορμό» μέτρων για τη διάσωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και οι οποίες αφορούν στην οικονομική βοήθεια που δέχτηκαν οι τράπεζες, τα προγράμματα αναδιάρθρωσής τους (restructuring), την ανακεφαλαιοποίηση και την απομείωση των περιουσιακών τους στοιχείων. Αν και ακολουθήθηκαν οι γενικές αρχές που αναφέρθηκαν παραπάνω, δίδοντας την απαραίτητη έμφαση στο άρθρο 107 ΣυνθΛΕΕ, οι ωφέλειες δεν διαχύθηκαν με τρόπο συμμετρικό.

Ενώ σώθηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες των κυβερνήσεων και κεντρικών τραπεζών, ο πολιτικός συντονισμός στα πλαίσια της Ευρωζώνης υπήρξε σχετικά χαμηλός. Πολλά κράτη μέλη επέλεξαν να υιοθετήσουν εθνικές πολιτικές για την διάσωση του συστήματος, ωστόσο οι πολιτικές αυτές διέφεραν σημαντικά

⁸ European commission guidelines on national aid 2008

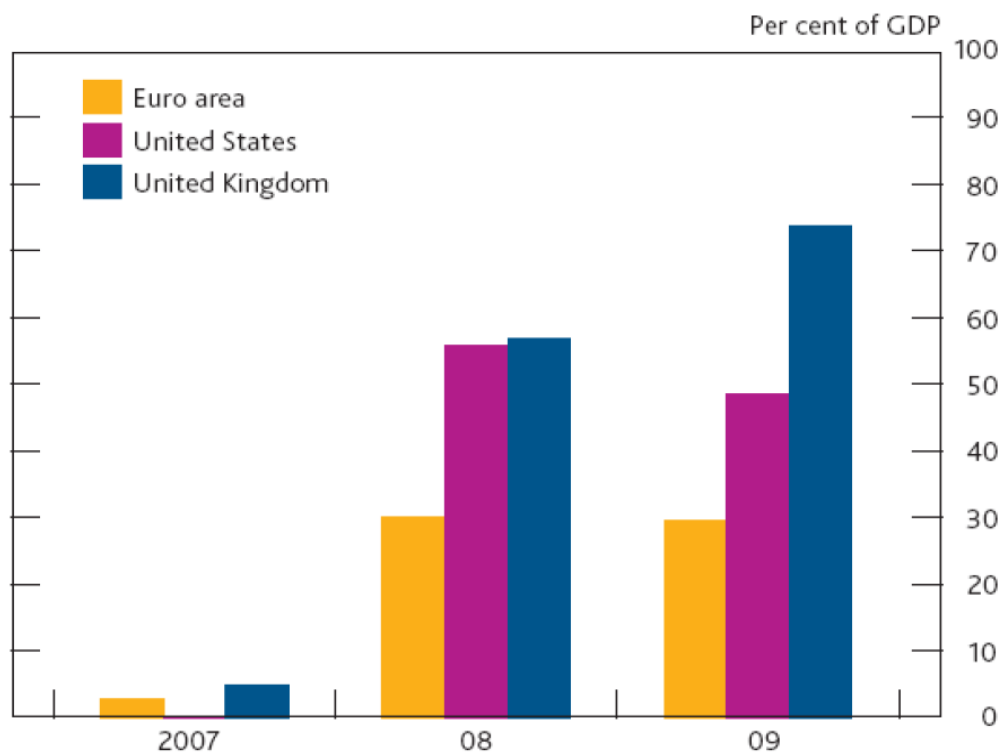
από χώρα σε χώρα. Αναμφίβολα πάντως, το τραπεζικό σκηνικό έχει υποστεί ραγδαίες μεταβολές μετά το ξέσπασμα της κρίσης.

Η οικονομική βοήθεια που δόθηκε στις τράπεζες υπό την μορφή κρατικών ενισχύσεων δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα ποσά που δόθηκαν ήταν πραγματικά τεράστια, καθώς επηρεάστηκαν όλα τα μέλη της Ευρωζώνης. Μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers πολλές από τις ισχύουσες μέχρι τότε ρυθμίσεις αναθεωρήθηκαν, προκειμένου να λάβουν υπόψη της ακραίες συνθήκες που επικρατούσαν εκείνη την περίοδο. Αποφασίστηκε οι κυβερνήσεις να παράσχουν κρατικές εγγυήσεις αναφορικά με τα χρέη των τραπεζών, υπό προκαθορισμένους όρους και για συγκεκριμένη διάρκεια. Οι κυβερνήσεις επίσης θα αποκτούσαν μετοχικό μερίδιο στις τράπεζες, αλλά και θα προέβαιναν σε ανακεφαλαιοποίηση των τελευταίων στις περιπτώσεις όπου θα κρινόταν αναγκαίο ⁹.

Κατά την τετραετία 2008 – 2012, το συνολικό ποσό που δόθηκε ανήλθε σε περίπου 505 δις €. Το μεγαλύτερο πάντως ποσό δόθηκε το 2008, που θεωρήθηκε η χειρότερη χρονιά της κρίσης και ανήλθε σε 339,4 δις €. Το ποσό αυτό περιελάμβανε κυρίως εγγυήσεις για ομολογίες τραπεζών και καταθέσεις. Μετά το 2008, οι ενισχύσεις που εγκρίθηκαν εστιάσθηκαν περισσότερο στην ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών και στα απομειωμένα στοιχεία ενεργητικού, παρά στις εγγυήσεις. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται το ποσοστό που καταλάμβαναν οι κρατικές ενισχύσεις σε σχέση με το ΑΕΠ, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και στις ΗΠΑ και Ηνωμένο Βασίλειο, αναφορικά πάντα με τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Οι κρατικές ενισχύσεις κρίθηκαν καθοριστικής σημασίας προκειμένου για την ανάκτηση της αξιοπιστίας του συστήματος ¹⁰.

⁹ Βλ. SUTTON (2010), bank state aid in the financial crisis centre for European policy studies Brussels

¹⁰ www.ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2012_autumn_el.pdf

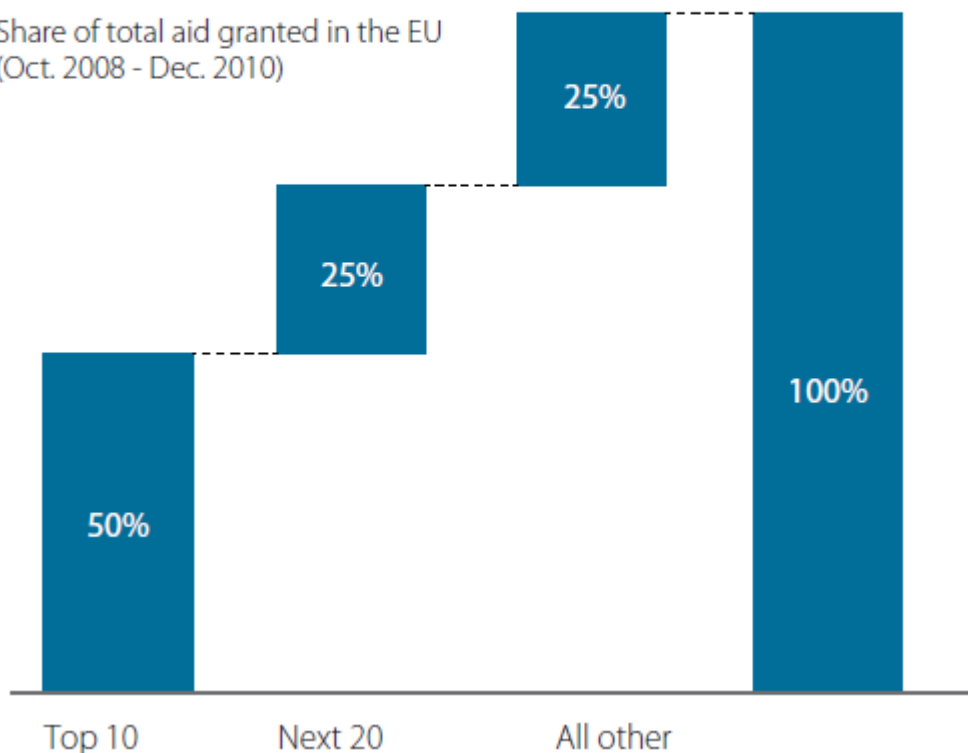
Από την έναρξη της κρίσης μέχρι τα τέλη του 2010, συνολικά δέχτηκαν βοήθεια 144 τράπεζες. Είναι χαρακτηριστικό πως το 50 % των κρατικών ενισχύσεων διοχετεύτηκε στις 10 μεγαλύτερες τράπεζες. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή της οικονομικής βοήθειας ανάλογα με το μέγεθος της τράπεζας ¹¹.

¹¹ www.ec.europa.eu/competition/speeches/text/koopman_cpi_7_2_en.pdf

Figure 1: Concentration of Aid by Member State, October 2008 – December 2010

In the Single Market as a whole, 50% of aid was granted to 10 financial institutions.

Share of total aid granted in the EU
(Oct. 2008 - Dec. 2010)

Τα προγράμματα κρατικής ενίσχυσης είχαν θετικό αντίκτυπο στον τραπεζικό τομέα στην Ευρώπη κατά την περίοδο της κρίσης, ο οποίος μεταφράζεται στην σταθεροποίηση του συστήματος, αν και είναι δύσκολο να απομονωθεί, αφού την ίδια περίοδο υπήρξαν και άλλοι παράγοντες που αποκατέστησαν την αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος ¹².

¹² www.ec.europa.eu/competition/speeches/text/koopman_cpi_7_2_en.pdf

A.2 Το ήπιο ενωσιακό δίκαιο για τις κρατικές ενισχύσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

Η εκδήλωση της κρίσης, η οποία ήταν ιδιαίτερα μεγάλης έντασης, δημιούργησε όπως προαναφέρθηκε την ανάγκη χορήγησης κρατικών βοηθημάτων στα πιστωτικά ιδρύματα που επηρεάστηκαν από αυτή. Σιγά σιγά και καθώς η κρίση εξελισσόταν, οι κανόνες που σχετίζονταν με τις κρατικές ενισχύσεις διευρύνθηκαν και εξειδικεύτηκαν περαιτέρω με αποτέλεσμα σήμερα να μιλούμε για ένα ολοκληρωμένο σώμα κανόνων που να ασχολείται με το ζήτημα των κρατικών ενισχύσεων¹³.

Πολλές φορές, λόγω της έλλειψης κοινής πολιτικής σε ενωσιακό επίπεδο, αναδεικνύεται το ζήτημα της σύμπλεξης κοινοτικών και εθνικών αρμοδιοτήτων. Το πρόβλημα της Ένωσης, είναι ότι μέχρι τώρα δεν έχει την δυνατότητα κατάστροφης σε κεντρικό επίπεδο μιας ολοκληρωμένης οικονομικής πολιτικής. Η ενωσιακή αρμοδιότητα παρέμβασης στη διάσωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέσω της εφαρμογής των διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων, εδράζεται στον οριζόντιο χαρακτήρα των τελευταίων¹⁴.

Ως νομική βάση για την αντιμετώπιση των κρατικών ενισχύσεων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, χρησιμοποιήθηκε από την Επιτροπή κυρίως η διάταξη του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχ. β ΣυνθΛΕΕ, στην οποία θεσπίζεται το κριτήριο της «σοβαρής διαταραχής» της οικονομίας κράτους μέλους. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, προϋπόθεση εφαρμογής του εν λόγω κριτηρίου δεν αποτελεί η αιτία προέλευσης της διαταραχής, αλλά αρκεί να υφίσταται μια κατάσταση οικονομικής ανωμαλίας η οποία έχει φτάσει σε τόσο μεγάλο βαθμό σοβαρότητας, ώστε να απειλεί την ομαλή τέλεση της οικονομικής διαδικασίας. Πρέπει ωστόσο να τονιστεί, ότι στην πράξη έγινε στοχευμένη εφαρμογή του ως άνω κριτηρίου, διότι σε πολλές περιπτώσεις τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παρουσίαζαν χαρακτηριστικά προβληματικών επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις της κρίσης.

Οι τέσσερις βασικές Ανακοινώσεις της Επιτροπής για τις κρατικές ενισχύσεις, είναι αναλυτικά η Γενική Τραπεζική Ανακοίνωση (2008/C/270/02), η Ανακοίνωση περί ανακεφαλαιοποίησης (2009 /C 10/03), η Ανακοίνωση περί απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων (1009/C72/01) και η Ανακοίνωση περί αναδιάρθρωσης (2009/C 195/04).

¹³ Βλ. Καραγιάννης (2011), Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

¹⁴ Ibid

Το υιοθετηθέν πλαίσιο του ήπιου ενωσιακού δίκαιου των κρατικών ενισχύσεων για την κρατική στήριξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ενόψει της τρέχουσας κρίσης, αποτιμάται σε γενικές γραμμές με τρόπο θετικό. Το εν λόγω πλαίσιο συνέβαλε σε μια κατά το δυνατόν ομοιογενή αντίδραση των κρατών μελών, διατηρώντας μια ευέλικτη διαδικασία η οποία περιόρισε τις απειλές που προέρχονταν από την στρέβλωση του ανταγωνισμού.

A.2.1 Η Ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων στα μέτρα που λήφθηκαν για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης (Γενική Τραπεζική Ανακοίνωση)

Στην υπ' αριθ. 2008/C270/02 Ανακοίνωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει την σοβαρότητα της κρίσης και θεωρεί ότι κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να λάβει εκείνα τα μέτρα έτσι ώστε να αποκατασταθεί η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος τόσο σε εθνικό, όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο¹⁵.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η κρατική βοήθεια σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς προβλέπεται στο άρθρο 107 ΣυνθΛΕΕ, όπου και περιγράφεται τι ορίζεται ως οικονομική διαταραχή, η οποία δημιουργεί την ανάγκη παρέμβασης. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το συγκεκριμένο άρθρο συνιστά τη νομική βάση για την ενεργοποίηση της κρατικής βοήθειας.

Στην υπό εξέταση Ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων κρατικής ενίσχυσης στις στηρίξεις των τραπεζών λόγω της κρίσης, η Επιτροπή θέτει τους βασικούς υπαγωγικούς κανόνες εκτίμησης των μέτρων υπέρ των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Η δέσμη αυτών των κανόνων βασίζεται σε δύο κοινούς άξονες, την επικουρικότητα αφενός, βάσει της οποίας η προσφυγή στο κριτήριο της σοβαρής διαταραχής οφείλει να επιχειρείται με συστατική ερμηνεία και όχι για χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που παρουσιάζουν προβλήματα μη αποδιδόμενα στην κρίση και την προσωρινότητα αφετέρου, βάσει της οποίας τα μέτρα πρέπει να έχουν προσωρινό χαρακτήρα και να επανεξετάζονται περιοδικά¹⁶.

¹⁵ www.eur-lex.europa.eu

¹⁶ Βλ. Καραγιάννης (2011), Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

Στη Γενική Τραπεζική Ανακοίνωση τονίζεται η αναγκαιότητα λήψης μέτρων διάσωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν βρεθεί σε δυσχερή οικονομική θέση, υπό τη μορφή ανακεφαλαιοποίησης και εγγυήσεως.

Ειδικότερα ως προς τη χορήγηση κρατικών εγγυήσεων, σημειώνεται ότι ένα γενικευμένο σύστημα προστασίας εγγυήσεων δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζεται αδιακρίτως σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που ανήκουν στο κράτος μέλος. Στην αντίθετη περίπτωση, εάν δηλαδή σημειώνονται διακρίσεις, τότε ενδέχεται κάτι τέτοιο να συνιστά την περίπτωση κρατικής ενίσχυσης. Εάν κάποιες τράπεζες δεν συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα εγγυήσεων, αναμένεται να προκληθούν στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό.

Τα πράγματα περιπλέκονται όταν παρέχονται εγγυήσεις σε μη καταθετικά προϊόντα. Στην περίπτωση αυτή, οι εγγυήσεις είναι δυνατόν να δικαιολογούνται προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ζήτημα του παγώματος στην αγορά διατραπεζικού δανεισμού. Επιπρόσθετα θα πρέπει να δημιουργούνται όλες εκείνες οι συνθήκες που θα αποτρέπουν την εμφάνιση του ηθικού κινδύνου (moral hazard). Ο τελευταίος μπορεί π.χ να εμφανιστεί όταν οι τράπεζες αναλαμβάνουν δραστηριότητες υψηλού ρίσκου με στόχο την υψηλή απόδοση, βασιζόμενες στο γεγονός ότι στην χειρότερη περίπτωση θα δεχτούν βοήθεια και δεν θα καταρρεύσουν.

Το ύψος της χορηγούμενης εγγύησης θα είναι κατά κύριο λόγο ανάλογο με το μέγεθος του ισολογισμού του δικαιούχου. Η Επιτροπή, αναφέρεται επίσης στις αρχές της αναλογικότητας στο επίπεδο της έντασης της χορηγούμενης ενίσχυσης και στην ανάγκη πρόβλεψης αντισταθμιστικών μηχανισμών προς άρση των αποτελεσματικών ενδεχομένων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού. Η εφαρμογή των παραπάνω αντανάκλα τις γενικές αρχές του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων¹⁷.

A.2.2 Η Ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων στον κοινοτικό τραπεζικό τομέα

¹⁷ Βλ. Καραγιάννης (2011), Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

Ένα περιουσιακό στοιχείο απομειώνεται όταν η αγοραία αξία του είναι χαμηλότερη από την αξία που έχει το στοιχείο αυτό βάσει ισολογισμού. Με άλλα λόγια, η παρούσα αξία των χρηματοροών που υπόσχεται το περιουσιακό στοιχείο είναι χαμηλότερη από την αξία του όπως αυτή αναγράφεται στον ισολογισμό (carrying value). Κατά συνέπεια, η αξία του περιουσιακού στοιχείου όπως παρουσιάζεται στον ισολογισμό θα πέσει, φτάνοντας στην δίκαιη τιμή του. Το ποσό κατά το οποίο θα απομειωθεί το περιουσιακό στοιχείο (impaired asset) θα εμφανιστεί ως έξοδο στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Το γεγονός αυτό σημαίνει πως από τη μια πλευρά το έξοδο θα είναι εικονικό και από την άλλη ότι η επιχείρηση θα πληρώσει λιγότερο φόρο. Η απομείωση ενός περιουσιακού στοιχείου λειτουργεί όπως και οι αποσβέσεις, δηλαδή συμβάλλει στην φοροαπαλλαγή¹⁸. Επιπρόσθετα, όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο αυξάνουν και οι δείκτες αποδοτικότητας του επιχειρηματικού οργανισμού. Συνεπώς, η απομείωση δεν συνιστά έννοια αναγκαστικά αρνητική.

Τα μέτρα ανακούφισης των τραπεζών από απομειωμένα περιουσιακά στοιχεία (asset relief measure) συμβάλλουν στην απαλλαγή του τραπεζικού οργανισμού από κάποιο προβληματικό περιουσιακό στοιχείο και λαμβάνονται με την μορφή πώλησης ενός απομειωμένου περιουσιακού στοιχείου στο κράτος. Ένας εναλλακτικός τρόπος, είναι η τράπεζα να κρατήσει τα περιουσιακά στοιχεία στον ισολογισμό της και να τα ασφαλίσει στο κράτος έναντι μελλοντικών ζημιών¹⁹.

Τα οφέλη για την τράπεζα από τα μέτρα αυτά είναι πολλαπλά. Η φερεγγυότητα της τράπεζας αυξάνεται, δίνοντας της την δυνατότητα αντλήσει πιο εύκολα κεφάλαια. Παράλληλα, η απαίτηση για διακράτηση ενός ελάχιστου ποσού κεφαλαίου (capital requirement) μειώνεται, ενώ αξιολόγηση (rating) της τράπεζας βελτιώνεται. Τέλος, ο τραπεζικός οργανισμός μέσω της ασφάλισης των περιουσιακών στοιχείων, μετακυλύει μέρος του κινδύνου στο κράτος.

Τα σχετικά μέτρα που έχουν ληφθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποσκοπούν στον περιορισμό της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει το τραπεζικό περιβάλλον, την αύξηση της φερεγγυότητας των τραπεζών, αλλά και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των εκάστοτε τραπεζών στις διάφορες πηγές χρηματοδότησης²⁰.

¹⁸ www.journalofaccountancy.com

¹⁹ Βλ. SCHEICHER 2010 ASSET RELIEF MEASURES IN THE EU – OVERVIEW AND ISSUES

²⁰ Ibid

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. 2009/C72/01 Ανακοίνωση της Επιτροπής περί απομείωσης των περιουσιακών στοιχείων, οι τράπεζες είναι πλέον σε θέση να διακρατούν κάποιο κεφάλαιο έναντι των δανείων που δίνουν, ενώ αποδεσμεύεται κεφάλαιο που κρατούνταν ως ποσοστό των αναμενόμενων ζημιών από τα απομειωμένα περιουσιακά στοιχεία ²¹ .

Η Ανακοίνωση αυτή λαμβάνει υπόψη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο θα απομειωθούν τα περιουσιακά στοιχεία αλλά και τις επιπτώσεις των μέτρων (asset relief measure) για τις τράπεζες. Οι ισολογισμοί των τραπεζών εξυγιαίνονται, ενώ εντοπίζονται και οι λόγοι που έχουν συμβάλει στην μείωση της αξιοπιστίας των ιδρυμάτων αυτών.

Αναφορικά με την παροχή κρατικής βοήθειας σε σχέση με την απομείωση των περιουσιακών στοιχείων, η ανωτέρω Ανακοίνωση βασίζεται στις εξής αρχές ²²:

- Η διαδικασία α απομείωσης των περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια.
- Η αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να γίνεται με βάση την πραγματική οικονομική τους αξία.
- Τα κόστη που προκύπτουν από την απομείωση θα πρέπει να κατανέμονται ισομερώς.
- Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα στις τράπεζες για να συμμετέχουν στα προγράμματα ανακούφισης.
- Τα κριτήρια για την αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να είναι ενιαία και να είναι γενικώς αποδεκτά.
- Οι τράπεζες που ωφελούνται από τα αντίστοιχα μέτρα θα πρέπει να καλύπτουν τις ζημιές από την αποτίμηση.
- Η διαχείριση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων θα πρέπει να είναι τέτοια έτσι ώστε να αποφευχθεί τυχούσα σύγκρουση συμφερόντων.

A.2.3 Η Ανακοίνωση σχετικά με την αποκατάσταση της βιωσιμότητας και αξιολόγηση των μέτρων αναδιάρθρωσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα βάσει των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων

²¹ www.europa.eu/rapid/press-release

²² www.europa.eu/rapid/press-release

Ορισμένες εταιρείες για διαφόρους λόγους (κακό management, εξωγενείς παράγοντες κ.ά), περιέρχονται σε δεινή οικονομική θέση και απειλούνται με χρεοκοπία. Η επιχειρηματική αναδιάρθρωση αποσκοπεί στην αύξηση της αξίας της εταιρείας, η οποία αύξηση θα επιτευχθεί βελτιώνοντας την χρηματοοικονομική της υγεία, επανεξετάζοντας τους στόχους της ή πουλώντας μέρος των περιουσιακών στοιχείων της. Ουσιαστικά, η αναδιάρθρωση μιας εταιρείας συνίσταται στον επαναπροσδιορισμό των λειτουργιών της σε όλα τα επίπεδα ²³.

Στην Ευρώπη, από τις 250 τράπεζες που δέχτηκαν οικονομική βοήθεια μέχρι τον Νοέμβριο του 2011, μόνο οι τράπεζες με την μεγαλύτερη οικονομική ενίσχυση αναδιάρθρωθηκαν. Από τις τράπεζες που δέχτηκαν κρατική ενίσχυση, αναδιάρθρωθηκαν εκείνες των οποίων η ενίσχυση υπερέβη το 5 % των σταθμισμένων με κίνδυνο περιουσιακών στοιχείων (risk weighted assets).

Η αναδιάρθρωση των δραστηριοτήτων αποσκοπούσε στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των τραπεζών και στην ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων από την καταστρατήγηση των αρχών του ελεύθερου ανταγωνισμού. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες θα έπρεπε είτε να πουλήσουν θυγατρικές τους, είτε να καταργήσουν δραστηριότητες μη κερδοφόρες, είτε να προβούν στην εξαγορά υγιών οικονομικά τραπεζών, είτε να πάψουν να διανέμουν μέρισμα στους μετόχους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αναδιάρθρωση των τραπεζικών ιδρυμάτων συνέβαλε στην συρρίκνωση του μεγέθους τους τουλάχιστον κατά 50% ²⁴.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στόχευε στην αποκατάσταση της βιωσιμότητας των τραπεζών μέσω της αναθεώρησης των τραπεζικών τους μοντέλων. Αυτό θα επιτυγχανόταν μέσω της αποεπένδυσης σε αδύναμες θυγατρικές τους ή μέσω της μείωσης επενδύσεων οι οποίες επιβάρυναν την κεφαλαιακή του βάση. Σε πολλές περιπτώσεις, η αλλαγή της εταιρικής διακυβέρνησης κρίθηκε ως αναγκαία. Οι απαιτήσεις αναφορικά με την αναδιάρθρωση λάμβαναν υπόψη τις διαφορές μεταξύ των εκάστοτε τραπεζών προκειμένου να υπάρξει ίση μεταχείριση.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ενδεικτικά ορισμένες από τις αναδιρθρώσεις Ευρωπαϊκών τραπεζών που έγιναν κατά την περίοδο 2008 – 2009.

²³ www.wisegeek.org/what-is-corporate-restructuring.htm

²⁴ www.ec.europa.eu/competition/speeches/text/koopman_cpi_7_2_en.pdf

Date	Member State	Restructured Institution	Date of decision	Type of decision	Aid received as % of RWA (capital injections and asset relief)
2008	Germany	IKB	21/10/2008	Restructuring	26%
	Denmark	Roskilde Bank	5/11/2008	Restructuring	-
2009	Germany	Commerzbank	7/05/2009	Restructuring	8.2%
	Belgium, Netherlands and Luxembourg	Fortis	12/05/2009	Restructuring	4.1%
	Germany	West LB*	12/05/2009	Restructuring	18.0%
	Luxembourg	Kaupthing Banl Luxembourg	9/07/2009	Liquidation	-
	Latvia	Parex Banka	15/09/2009	Restructuring	29%
	United Kingdom	Northern Rock	28/10/2009	Restructuring	>14.4%
	Netherlands	ING	18/11/2009	Restructuring	5.0%
	Belgium	KBC	18/11/2009	Restructuring	5.1%
	United Kingdom	Lloyds Banking Group	18/11/2009	Restructuring	4.1%
	United Kingdom	Royal Bank of Scotland	14/12/2009	Restructuring	19.6%
	Germany	LBBW	15/12/2009	Restructuring	8.3%

Η υπ' αριθ. 2009/C195/04 ειδική Ανακοίνωση της Επιτροπής για τις αναδιρθρώσεις των τραπεζών, εφαρμόζεται συμπληρωματικά προς τα απορρέοντα από τις Ανακοινώσεις περί ανακεφαλαιοποίησης και περί απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων. Σημειώνεται επίσης, ότι η ειδική αυτή Ανακοίνωση εκτοπίζει την εφαρμογή της γενικής Ανακοίνωσης της Επιτροπής για την διάσωση προβληματικών επιχειρήσεων.

Στην εν λόγω Ανακοίνωση, καθορίζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της αναδιάρθρωσης, τα οποία είναι συνάρτηση της κρατικής ενίσχυσης που έχει λάβει κάθε πιστωτικό ίδρυμα και η οποία καθορίζεται από τους όρους του άρθρου 107ΣυνθΛΕΕ ²⁵.

Η Επιτροπή, κατά την διαδικασία υποβολής του σχεδίου αναδιάρθρωσης, θα λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε τραπεζικού ιδρύματος, όπως και το ύψος των κρατικών ενισχύσεων που έχει λάβει στο παρελθόν.

Επίσης, η Επιτροπή αναφέρεται διεξοδικά στην εκτίμηση της ανάγκης λιγότερο ή περισσότερο εκτεταμένης αναδιάρθρωσης. Η τελευταία θα κρίνεται αναγκαία όταν η αποτίμηση των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων καταλήγει σε αρνητικό μετοχικό κεφάλαιο και όταν η ωφελούμενη τράπεζα έχει ήδη λάβει άλλη κρατική ενίσχυση που συμβάλλει στην κάλυψη ή αποφυγή ζημιών, ή υπερβαίνει συνολικά το 2 % το σύνολο των στοιχείων σταθμισμένου κινδύνου.

²⁵ www.eur-lex.europa.eu/Notice

Τα τελευταία χρόνια δεν κρίνεται πλέον σκόπιμη η διάκριση υγιών και μη υγιών τραπεζών ως κριτήριο για την αναδιάρθρωσή τους. Οι τράπεζες πάντως που εξακολουθούν να λαμβάνουν κρατικούς πόρους σε μια προσπάθεια εξυγίανση τους, είναι υποχρεωμένες να καταβάλουν στην Επιτροπή ένα σχέδιο αναδιάρθρωσής τους. Όσο μεγαλύτερη είναι η κρατική ενίσχυση τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ανάγκη για αναδιάρθρωσή τους. Στόχος βέβαια είναι να επανέλθουν οι προβληματικές τράπεζες σε κανονικούς μηχανισμούς αγοράς με την ελάχιστη δυνατή κρατική ενίσχυση. Άλλωστε κάτι τέτοιο είναι πλέον αναγκαίο, καθώς έχει αρχίσει έστω και δειλά να διαφαίνεται σε παγκόσμιο επίπεδο η έξοδος από την κρίση ²⁶.

A.2.4 Η Ανακοίνωση σχετικά με την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών

Η έννοια της ανακεφαλαιοποίησης αναφέρεται στην μεταβολή της κεφαλαιακής δομής (capital structure) ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού (εν προκειμένω), η οποία πραγματοποιείται με την ανταλλαγή χρέους με μετοχές ή και το αντίστροφο. Η απειλή χρεοκοπίας συνιστά τον βασικό λόγο της ανακεφαλαιοποίησης. Αντίθετα, μια υγιής τράπεζα ενδέχεται να ανταλλάξει μετοχές με χρέος, στοχεύοντας στην αποκόμιση φορολογικών πλεονεκτημάτων, δεδομένου ότι οι τόκοι εκπίπτουν από τους φόρους ²⁷.

Το συνέδριο του Ecofin στα τέλη του 2008, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να δώσει περαιτέρω οδηγίες αναφορικά με τις ανακεφαλαιοποιήσεις ²⁸.

Έτσι, εκδόθηκε η υπ' αριθ. 2009/C10/03 σχετική Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών είναι ένα από τα σημαντικότερα μέτρα που οι χώρες μέλη πρέπει να λάβουν προκειμένου να αποκατασταθεί η σταθερότητα στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Ορισμένα κράτη μέλη θεωρούν πως οι

²⁶ www.eur-lex.europa.eu/Notice

²⁷ www.allbusiness.com/glossaries/recapitalization/4954442-1.html

²⁸ eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do

ανακεφαλαιοποιήσεις πρέπει να λάβουν χώρα για να αποκατασταθεί η δυνατότητα παροχής δανείων προς τις διάφορες οικονομικές μονάδες.

Με δεδομένη την πρόσφατη κρίση, η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών εξυπηρετεί τους ακόλουθους σκοπούς: Κατ' αρχάς, στοχεύει στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Επιπλέον, συμβάλλει στο να ενισχύσουν οι τράπεζες την κεφαλαιακή τους επάρκεια, με αποτέλεσμα να είναι θωρακισμένες έναντι μελλοντικών ζημιών. Τέλος, χάρη στις ενέσεις ρευστότητας που οι ανακεφαλαιοποιήσεις συνεπάγονται, οι τράπεζες θα μπορέσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε τυχόν αποτυχία του μοντέλου μεγέθυσής τους.

Στην ως άνω Ανακοίνωση, υποστηρίζεται ότι οι ανακεφαλαιοποιήσεις ενδέχεται να βλάψουν το ανταγωνισμό σε τρία επίπεδα.

Πρώτον, αν μία τράπεζα αποκτήσει ρευστότητα μέσω των ανακεφαλαιοποιήσεων, ενδεχομένως να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων τραπεζών, ενώ δεν αποκλείεται να προκύψουν εντάσεις και συγκρούσεις μεταξύ των κρατών μελών που διεκδικούν πόρους.

Δεύτερον, η ανακεφαλαιοποίηση θα πρέπει να γίνει με βάση το προφίλ ρίσκου κάθε τράπεζας. Σε διαφορετική περίπτωση οι μη φερέγγυες τράπεζες θα αποκτήσουν πλεονέκτημα έναντι των αποδοτικών τραπεζών και θα κάνει την εμφάνισή του το φαινόμενο του ηθικού κινδύνου.

Τρίτον θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των αποδοτικών και μη αποδοτικών τραπεζών.

Η Επιτροπή οφείλει να σταθμίσει τα οφέλη που προκύπτουν από τις ανακεφαλαιοποιήσεις σε σχέση με το κόστος που προκύπτει από την στρέβλωση του ανταγωνισμού. Είναι εξαιρετικά σημαντικό οι ανακεφαλαιοποιήσεις να μην επιτρέψουν την επικράτηση μη ανταγωνιστικών συνθηκών.

Οι κρατικές παρεμβάσεις θα πρέπει να σχεδιαστούν κατά τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε οι τράπεζες να έχουν το κίνητρο να αποζημιώσουν το κράτος όταν εξέλθουν από την κρίση. Επίσης, οι ανακεφαλαιοποιήσεις θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες κάθε τράπεζας. Είναι εύλογο, ότι οι τράπεζες με το υψηλότερο ρίσκο θα πρέπει να πληρώσουν υψηλότερο τίμημα της μελλοντικής αποζημίωσης προς το κράτος (remuneration).

Κατά την διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης ενός τραπεζικού ιδρύματος, θα πρέπει να αξιολογηθούν παράγοντες όπως ο στόχος της ανακεφαλαιοποίησης, η χρηματοοικονομική κατάσταση της τράπεζας που θα δεχτεί την βοήθεια, το ποσό της αποζημίωσης, τα κίνητρα

της τράπεζας να εξέλθει από το πρόγραμμα, αλλά και το κατά πόσο υφίσταται το ενδεχόμενο η τράπεζα να χρησιμοποιήσει τους αντίστοιχους πόρους για να ισχυροποιήσει την θέση της στον αντίστοιχο κλάδο.

Η πορεία της ανακεφαλαιοποίησης θα εξετάζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, με την υποβολή αντίστοιχης έκθεσης από τα κράτη μέλη στην Επιτροπή. Η έκθεση αυτή θα αναφέρει τα ποσά που έχουν δεχτεί οι τράπεζες, αλλά και τους όρους με τους οποίους έγινε η ανακεφαλαιοποίηση, το πώς έχουν χρησιμοποιήσει οι τράπεζες τους πόρους, τον ρυθμό ανάπτυξης των τραπεζών, την μερισματική τους πολιτική, καθώς και το αν οι τράπεζες έχουν συμμορφωθεί με τα κίνητρα εξόδου από το πρόγραμμα.

Η ανακεφαλαιοποίηση θα συντελείται σε τιμές χαμηλότερες από αυτές της αγοράς, ιδιαίτερα για τις τράπεζες που βρίσκονται σε ικανοποιητική χρηματοοικονομική κατάσταση. Στόχος αυτής της ρύθμισης είναι να επανέλθει η χρηματοοικονομική σταθερότητα και να αποκατασταθεί η δυνατότητα των τραπεζών να δανείζουν κεφάλαια.

Η προσδοκώμενη απόδοση της ανακεφαλαιοποίησης για το κράτος δεν θα πρέπει να απέχει σημαντικά από τις τρέχουσες αγοραίες τιμές. Με τον τρόπο αυτό, θα αποφευχθεί η λανθασμένη εκτίμηση του ρίσκου που ίσχυε πριν από την κρίση, θα δημιουργηθούν κίνητρα για έξοδο από το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης και θα μειωθεί ο κίνδυνος στρέβλωσης του ανταγωνισμού (competition distortion) μεταξύ των κρατών μελών, αλλά και μεταξύ τραπεζών που αντλούν κεφάλαια μέσω αύξησης μετοχικού κεφαλαίου χωρίς την βοήθεια του κράτους. Η απόδοση λοιπόν της αποζημίωσης θα πρέπει να αντανakλά τις παρούσες συνθήκες της αγοράς, έτσι ώστε οι τράπεζες να επανέλθουν σε αυτήν με ομαλό τρόπο.

Η Επιτροπή παραπέμπει στις προτάσεις του Eurosystem της 20^{ης} Νοεμβρίου του 2008, προκειμένου για τον καθορισμό της τιμής της ανακεφαλαιοποίησης. Η τιμή θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί προς τα πάνω, έτσι ώστε η αποζημίωση για την παροχή κρατικών κεφαλαίων να είναι ικανοποιητική. Η αποζημίωση προς το κράτος θα διαφέρει από τράπεζα σε τράπεζα και θα εξαρτάται από παράγοντες όπως το είδος του κεφαλαίου που θα επιλεχθεί, το σημείο αναφοράς (benchmark) για το ακίνδυνο επιτόκιο και το προφίλ ρίσκου της υποψήφιας προς ανακεφαλαιοποίηση τράπεζας.

Τα κράτη μέλη θα προβούν στην υιοθέτηση σφιχτής μερισματικής πολιτικής έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η δανειοδοτική ικανότητα της εκάστοτε τράπεζας, αλλά και να ενισχυθεί η κεφαλαιακή της βάση. Η Επιτροπή θεωρεί ότι ανάλογη πολιτική δεν είναι απαραίτητη στις

περιπτώσεις όπου η τιμή της ανακεφαλαιοποίησης αντανakλά με τρόπο σωστό το προφίλ ρίσκου της τράπεζας, αλλά και όταν τα κίνητρα για έξοδο από το πρόγραμμα είναι ισχυρά. Επιπρόσθετα, η Επιτροπή θα καθορίσει τα προγράμματα εξόδου από την κρατική βοήθεια, ανάλογα με το μέγεθος της ανακεφαλαιοποίησης, αλλά και το προφίλ ρίσκου της τράπεζας.

Τέλος, στην υπό εξέταση Ανακοίνωση αναφέρεται ότι θα πρέπει να υπάρχουν δικλίδες ασφαλείας έναντι πιθανών στρεβλώσεων του ανταγωνισμού, η προστασία του οποίου όπως γνωρίζουμε αποτελεί κεντρικό σημείο του ενωσιακού δικαίου. Το ποσό της ανακεφαλαιοποίησης θα πρέπει να είναι το ελάχιστο δυνατό, ενώ οι ωφελημένες τράπεζες δεν θα πρέπει να επιδοθούν σε επιθετικές εμπορικές πολιτικές οι οποίες θα μπορούσαν να πλήξουν τον αντικειμενικό σκοπό του προγράμματος, δηλαδή την ενίσχυση της βιωσιμότητας του χρηματοπιστωτικού οργανισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ – Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μία ενδεικτική παρουσίαση χαρακτηριστικών αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για περιπτώσεις ανακεφαλαιοποίησης τραπεζών σε κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

B.1 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΑ «ΜΕΓΑΛΑ» ΙΔΡΥΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ - ΜΕΛΗ

B.1.1 Γαλλία

Το τραπεζικό σύστημα στην Γαλλία υπόκειται σε κρατικό έλεγχο. Οι γαλλικές τράπεζες υποχρεούνται να αναφέρουν στο κράτος τόσο το μέγεθος, όσο και την κατεύθυνση των ροών κεφαλαίου τους. Έτερο, αναμφισβήτητο χαρακτηριστικό του εν λόγω συστήματος, είναι το μεγάλο μέγεθός του, με τις Credit Agricole", "Bank Nationale de Paris" και "Credit Lyonnais να αποτελούν κορυφαίες τράπεζες παγκοσμίως.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. **IP/08/1900** στις 8.12.08 Απόφαση της Επιτροπής, εγκρίθηκε το γαλλικό σχέδιο (recapitalization scheme) για ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ²⁹, με στόχο την αύξηση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στην τραπεζική αγορά. Η Επιτροπή το θεώρησε συμβατό με τις ενωσιακές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων, στηριζόμενη στο κριτήριο της «σοβαρής διαταραχής» της οικονομίας κράτους μέλους, κατά το άρθρο 107 παρ. 3 στοιχ. β' ΣυνθΛΕΕ.

Το συγκεκριμένο σχέδιο αφορούσε στη χρηματοδότηση από τις γαλλικές αρχές των έξι μεγαλύτερων τραπεζών, συνολικού ύψους 21 δις ευρώ, οι οποίες βρίσκονταν υπό την πίεση να αυξήσουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια, ως απόρροια της οικονομική κρίσης. Η παρέμβαση των γαλλικών αρχών θα πραγματοποιούνταν μέσω της επενδυτικής εταιρίας SPPE, η οποία επρόκειτο να επενδύσει στα χρεόγραφα που θα εξέδιδαν οι τράπεζες που θα συμμετείχαν στο αντίστοιχο πρόγραμμα. Τα χρεόγραφα αυτά θα λάμβαναν τη μορφή υβριδικών κεφαλαιακών εργαλείων. Η αποζημίωση προς το κράτος θα αντανakλούσε την φερεγγυότητα της εκάστοτε τράπεζας, αλλά και την πιθανότητα χρεοκοπίας.

Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το ως άνω σχέδιο θα αποκαθιστούσε την αξιοπιστία του συστήματος και θα επέτρεπε στις γαλλικές τράπεζες να τονώσουν την γαλλική αλλά και ευρωπαϊκή οικονομία, δανείζοντας προς διάφορους οικονομικούς φορείς απερίσπαστα τα απαιτούμενα ποσά. Επιπρόσθετα, το ποσό της αποζημίωσης προς το κράτος θα διασφάλιζε ότι η εμπλοκή του τελευταίου θα διαρκούσε για μικρό χρονικό διάστημα. Τέλος, τα κεφάλαια που θα παρείχε το κράτος δεν αναμενόταν να πλήξουν τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Σε τροποποίηση της προηγούμενης απόφασης, εκδόθηκε στις 28.1.09 η υπ' αριθ. **IP/09/158** απόφαση, σύμφωνα με την οποία το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης θα έδινε στις τράπεζες την επιλογή να χρησιμοποιήσουν προνομιούχες μετοχές αντί για το είδος των προαναφερομένων χρεογράφων. Για τα χρεόγραφα που είχαν ήδη εκδοθεί, προβλεπόταν η δυνατότητα μετατροπής τους σε προνομιούχες μετοχές ³⁰.

Ακολούθησε νέα τροποποίηση με την υπ' αριθ. **IP/09/461** απόφαση στις 23.3.09, η οποία αφορούσε στους όρους που διέπουν την αμοιβή και την επιστροφή των προνομιούχων

²⁹ www.europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1900_en.htm

³⁰ europa.eu/rapid/press-release_IP-09-158_en.htm?locale=en

μετοχών που έχουν εκδοθεί από τις τράπεζες σε αντάλλαγμα της ανακεφαλαιοποίησής τους.

B.1.2 Γερμανία

Το τραπεζικό σύστημα στην Γερμανία είναι κατά τέτοιο τρόπο δομημένο, ούτως ώστε να εξυπηρετούνται όσο το δυνατόν καλύτερα τα νοικοκυριά και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι ιδιωτικές τράπεζες μείωσαν την χορήγηση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δανείων κατά την περίοδο 2007 μέχρι 2011, αυξάνοντας τη χορήγηση βραχυπρόθεσμων δανείων ³¹.

Το γερμανικό τραπεζικό σύστημα παρουσιάζει αρκετά τρωτά σημεία, καθώς οι δέκα μεγαλύτερες τράπεζες έχουν αγοράσει κυβερνητικό χρέος αξία 43 δις €, το οποίο αφορά στις περιφερειακές οικονομίες της Ευρωζώνης. Επιπρόσθετα, τα περιουσιακά στοιχεία των γερμανικών τραπεζών ανέρχονται στο 160 % του ΑΕΠ, ποσοστό σχετικά μικρό συγκριτικά με άλλες χώρες.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. **IP/09/854** στις 29.5.08 απόφαση της Επιτροπής, εγκρίθηκε η ανακεφαλαιοποίηση της Nordbank, αξίας 3 δις €, ενώ προβλέφθηκε η ύπαρξη αποθέματος ασφαλείας της τάξης των 10 δις €. Η κεφαλαιακή αυτή ενίσχυση κρίθηκε απαραίτητη για την αποφυγή χρεοκοπίας της τράπεζας. Να σημειωθεί, ότι η συγκεκριμένη τράπεζα είναι η πέμπτη μεγαλύτερη στην Γερμανία και δραστηριοποιείται σε τομείς όπως οι μεταφορές, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η ναυτιλία.

Τον Μάιο του 2009, εκδόθηκε η υπ' αριθ. **IP/09/711** απόφαση της Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία εγκρίθηκε η ανακεφαλαιοποίηση της μεγάλης γερμανικής τράπεζας

³¹ www.economist.com/news/finance-and-economics/21566013-defending-three-pillars-old-fashioned-favour

Commerzbank. Η Επιτροπή δήλωσε ικανοποιημένη επειδή κατ' αυτό τον τρόπο διασφαλίστηκε η μακροχρόνια βιωσιμότητα της συγκριμένης τράπεζας, χωρίς την πρόκληση στρεβλώσεων στον ανταγωνισμό ³².

Μετά την απόκτηση της Dresdner Bank, η Commerzbank κατέστη πλέον η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της Γερμανίας. Η εν λόγω τράπεζα έχει αναπτύξει ιδιαίτερα τον τομέα της λιανικής τραπεζικής, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το επιχειρηματικό σχέδιο που κατατέθηκε στην Επιτροπή στα πλαίσια της οικονομικής ενίσχυσης της τράπεζας, απέβλεπε στην ισχυροποίηση της τελευταίας. Το κύριο μέρος του σχεδίου αυτού ήταν η ενίσχυση της λιανικής τραπεζικής, όχι μόνο στην εγχώρια αγορά, αλλά και σε χώρες του εξωτερικού όπου οι αποδόσεις παρουσίασαν κάποια σταθερότητα. Η αναστολή καταβολής των μερισμάτων αλλά και τα επενδυτικά σχέδια της τράπεζας που συμπεριλαμβάνονταν επίσης στο επιχειρηματικό σχέδιο, στόχευαν στην παροχή της ελάχιστης οικονομικής βοήθειας ³³.

Η Επιτροπή ενέκρινε το ως άνω σχέδιο, θεωρώντας πως όχι μόνο θα εξασφάλιζε, όπως προελέχθη, την βιωσιμότητα της τράπεζας, αλλά ταυτόχρονα δεν θα επηρέαζε τον ανταγωνισμό. Μέσω της άρσης των εξαγορών αλλά και της πολιτικής price leadership, εκτιμήθηκε ότι δεν θα αποκτούσε η τράπεζα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ευρωπαϊκών τραπεζών, διατηρώντας τον ανταγωνισμό ανέπαφο.

Επισημαίνεται, ότι το 2011 εκτιμήθηκε ότι οι γερμανικές τράπεζες, στα πλαίσια του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης τους, χρειαζόνταν 127 δις €, ενώ παράλληλα, ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς τα συνολικά κεφάλαια θα έπρεπε να ανέλθει τουλάχιστον στο 5 % ³⁴.

B.1.3 Ισπανία

Τον Ιούλιο του 2012 και δεδομένης της επιδείνωσης του τραπεζικού τομέα στην Ισπανία, αποφασίστηκε στο Eurogroup η παροχή οικονομικής βοήθειας στις ισπανικές τράπεζες.

³² www.europa.eu/rapid/press-release_IP-09-711_en.htm

³³ www.europa.eu/rapid/press-release_IP-09-711_en.htm

³⁴ www.creditwritedowns.com/2011/09/german0banks-need-capital.html

Βάσει Memorandum of Understanding (MEMO/12/918), καθορίστηκαν τα μέτρα ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάρθρωσης των ισπανικών τραπεζών και εκδόθηκε το σχετικό χρονοδιάγραμμα. Βεβαίως, η παροχή οικονομικής βοήθειας τελούσε και εδώ υπό την προϋπόθεση της έγκρισής της από την Επιτροπή. Οι κεφαλαιακές ανάγκες των ισπανικών τραπεζών προσδιορίστηκαν από τα διάφορα stress tests στα οποία υποβλήθηκαν, σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις ανεξάρτητων συμβούλων ³⁵.

Οι ισπανικές τράπεζες χωρίστηκαν κατ' επέκταση σε τέσσερις ομάδες (0, 1, 2, 3). Στην ομάδα 0, συμπεριλαμβάνονται οι τράπεζες οι οποίες είναι θωρακισμένες καφαλαικά και συνεπώς δεν χρειάζονται κρατική βοήθεια. Πρόκειται για τις Unicaja, Sabadell, Bankinter, Caixabank, Kutxabank, Santander και BBVA.

Στην ομάδα 1 συμπεριλαμβάνονται οι τράπεζες που ανήκουν ήδη στο ισπανικό fund το οποίο είναι επιφορτισμένο με την αναδιάρθρωση των τραπεζών (F.R.O.B) και είναι οι BFA-Bankia, CatalunyaCaixa, NCG Banco και Banco de Valencia.

Στην ομάδα 2 ανήκουν οι τράπεζες οι οποίες σύμφωνα με τα stress tests αντιμετωπίζουν έλλειψη ρευστότητας και η κεφαλαιακή τους επάρκεια μπορεί να αποκατασταθεί μόνο μέσω προσφυγής σε κρατική βοήθεια. Πρόκειται για τις τράπεζες Banco Mare Nostrum, Banco Caja 3, Liberbank και Ceiss.

Τέλος, στην ομάδα 3 συμπεριλαμβάνονται οι τράπεζες που ναι μεν δεν είναι επαρκείς κεφαλαιακά, ωστόσο έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν σε ιδιώτες επενδυτές για την ενίσχυσή τους, χωρίς να καταφύγουν σε κρατική βοήθεια. Επιπλέον παρουσιάζουν αξιόπιστα σχέδια ανακεφαλαιοποίησης. Οι τράπεζες αυτές είναι οι Ibercaja και Banco Popular.

Συμπερασματικά, οι τράπεζες που θα καταφύγουν σε κρατική ενίσχυση ανήκουν στις ομάδες 1 και 2.

Στην ανακεφαλαιοποίηση θα συμμετέχουν οι κάτοχοι μετοχών και οι κάτοχοι χρεογράφων, οι οποίοι έχουν προτεραιότητα ως προς την εξυπηρέτησή τους σε περίπτωση που η τράπεζα χρεοκοπήσει (subordinated debt holders). Η Ισπανία συμφώνησε οι κάτοχοι μετοχών να μην προβάλλουν απαιτήσεις (claims) μετά την παροχή οικονομικής βοήθειας. Στους κατόχους προνομιούχων μετοχών και προνομιακών χρεογράφων, ο επιμερισμός του κόστους (burden sharing) θα γίνεται με την εφαρμογή κουρέματος των αξιογράφων, τα

³⁵ www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-918_en.htm

οποία στη συνέχεια θα μετατρέπονται σε κοινές μετοχές. Σημειώνεται, η Ισπανία δεσμεύθηκε να εισαγάγει νομοθεσία που να αυξάνει την αποτελεσματικότητα του burden sharing.

B.1.4 Ιταλία

Τον Οκτώβριο του 2008, η ιταλική κυβέρνηση αποφάσισε να λάβει μέτρα για την ανακεφαλαιοποίηση των ιταλικών τραπεζών, με στόχο τη σταθεροποίηση και εν συνεχεία την συνέχεια ανάκαμψη του ιταλικού τραπεζικού συστήματος ³⁶. Η κυβέρνηση λειτούργησε ως ανάδοχος (underwriter) στην αύξηση κεφαλαίου και παράλληλα λειτούργησε και ως εγγυητής στην έκδοση ομολόγων.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. **IP/12/1383** απόφαση της Επιτροπής τον Δεκέμβριο του 2012, εγκρίθηκε η ανακεφαλαιοποίηση ύψους 3,9 δις € της τρίτης μεγαλύτερη ιταλικής τράπεζας, Monte dei Paschi di Siena. Η αναλογία του core capital tier one θα αυξανόταν στο επίπεδο του 9 % και η τράπεζα θα αποκτούσε μια τέτοια κεφαλαιακή επάρκεια, που θα της επέτρεπε να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στην κρίση χρέους στην Ευρωζώνη. Η Επιτροπή έκρινε πως η ανακεφαλαιοποίηση μέσω υβριδικού κεφαλαίου ήταν απαραίτητη προκειμένου να διατηρηθεί η σταθερότητα του ιταλικού τραπεζικού συστήματος .

Η ανωτέρω τράπεζα είναι εισηγμένη στο Ιταλικό χρηματιστήριο και προσφέρει μια ευρεία γκάμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών σε ιδιώτες, επιχειρήσεις και δημόσιες αρχές. Σημειώνεται, ότι το 2009, στα πλαίσια του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης, είχε προηγηθεί παροχή κρατικής βοήθειας στην εν λόγω τράπεζα από την ιταλική κυβέρνηση, ύψους 1,9 δις €.

³⁶ Colletti (2008) RECAPITALISATION PLAN FOR ITALIAN BANKS

B.1.5 Ηνωμένο Βασίλειο

Κατά την έξαρση της κρίσης και προκειμένου να αναθερμανθεί ο χρηματοπιστωτικός τομέας, η αγγλική κυβέρνηση έλαβε την απόφαση να προχωρήσει σε μια σειρά από ανακεφαλαιοποιήσεις, παρέχοντας κεφάλαια ύψους 45 δις λιρών στην Royal Bank of Scotland και πάνω από 20 δις λιρών στην Lloyds Banking Group. Εισήχθη ένα σχέδιο παροχής άμεσης ρευστότητας, με στόχο την αναβάθμιση του τραπεζικού συστήματος ³⁷, σύμφωνα με το οποίο οι αγγλικές τράπεζες θα αντάλλασαν μη άμεσα ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία με άμεσα ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία ³⁸.

Με την υπ' αριθ. **IP/08/1496** απόφαση στις 13/10/2008, η Επιτροπή ενέκρινε το ως άνω σχέδιο παροχής ρευστότητας, θεωρώντας τα συμπεριλαμβανόμενα μέτρα ως απολύτως συμβατά με το άρθρο 107 παρ.3 ΣυνθΛΕΕ. Άλλωστε το σχέδιο αυτό δεν προέβaine σε διακρίσεις μεταξύ των τραπεζών, περιείχε τις κατάλληλες ασφαλιστικές δικλίδες για την διαφύλαξη υγιούς ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα και είχε περιορισμένη διάρκεια.

Αναλύοντας ορισμένες πτυχές του σχεδίου ενίσχυσης, προκύπτει ότι το πακέτο μέτρων αναφερόταν στην ανακεφαλαιοποίηση των αγγλικών τραπεζών, πετυχαίνοντας αύξηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Το αντάλλαγμα σε όσους θα συνέβαλλαν στην παροχή ρευστότητας, ήταν η απόκτηση μετοχών.

Σε επίπεδο τράπεζας, τα μέτρα αυτά περιόριζαν την αποζημίωση των στελεχών, ενώ απαιτούσαν από τα πιστωτικά ιδρύματα να εφαρμόσουν όλες τις αρχές που διέπουν μια αποτελεσματική διακυβέρνηση.

Τράπεζες που θα επωφελούντο από την παροχή ρευστότητας και που σκόπευαν να αφήσουν το κράτος να έχει μερίδιο σε αυτές πέρα από κάποιο χρονικό διάστημα, όφειλαν να υποβάλουν στην Επιτροπή ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης.

Εγγυήσεις για την έκδοση νέου χρέους θα παρέχονταν σε χρηματοοικονομικά υγιείς τράπεζες, οι οποίες θα ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις περί κεφαλαιακής επάρκειας.

Βάσει της υπ' αριθ. **IP/09/586** απόφασης της Επιτροπής τον Απρίλιο του 2009, εγκρίθηκε η χρονική επέκταση του σχεδίου ανακεφαλαιοποίησης μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, λόγω της έντασης της κρίσης.

³⁷ www.europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1496_en.htm?locale=en.

³⁸ www.hm-treasury.gov.uk/fin_stability_recapitalisation.htm

B.2 Ιρλανδία

Η Ιρλανδία αποτέλεσε το δεύτερο κράτος μέλος της Ευρωζώνης μετά την Ελλάδα, που προσέφυγε στον μηχανισμό στήριξης της τρόικας. Δανείστηκε 90 δις ευρώ για να στηρίξει το τραπεζικό της σύστημα επειδή οι μεγαλύτεροι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι βρέθηκαν ταυτόχρονα στα όρια της χρεοκοπίας, με το κόστος για τη διάσωσή τους να προσεγγίζει τα 65 δις ευρώ.

Ομοίως με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η τραπεζική κρίση στην Ιρλανδία στηρίχθηκε σε πρόγραμμα κυβερνητικής ενίσχυσης.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. **IP/09/744** απόφαση της Επιτροπής τον Μάιο του 2009, εγκρίθηκε ανακεφαλαιοποίηση της Allied Irish Bank, ύψους 3,5 δις €. Προβλέφθηκε ότι οι εκδοθείσες μετοχές θα απέδιδαν ετήσιο μέρισμα της τάξης του 8%, ενώ η τράπεζα θα μπορούσε να επαναγοράσει τις μετοχές σε διάστημα πέντε ετών.

Στην υπ' αριθ. **IP/10/1765** απόφαση στις 21/12/2010, η Επιτροπή ενέκρινε βάσει των ενωσιακών διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων έκτακτα μέτρα ενίσχυσης για τρεις ιρλανδικές τράπεζες. Συγκεκριμένα, εγκρίθηκε ανακεφαλαιοποίηση ύψους 4,9 δις ευρώ της Anglo Irish Bank, καθώς και μια εγγύηση για ορισμένες συναλλαγές εκτός ισολογισμού. Επίσης, εγκρίθηκε ανακεφαλαιοποίηση ύψους 2,7 δις ευρώ της Irish Nationwide Building Society (I.N.B.S.). Τέλος, η Επιτροπή ενέκρινε ανακεφαλαιοποίηση της Allied Irish Bank, προκειμένου η τράπεζα να ανταποκριθεί στις κεφαλαιακές απαιτήσεις που απέρρεαν από το πρόγραμμα στήριξης που συμφωνήθηκε μεταξύ των ιρλανδικών αρχών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Επιτροπής. Τα ως άνω έκτακτα μέτρα στόχευαν στην διατήρηση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος στην Ιρλανδία, ωστόσο η έγκρισή τους σε καμία περίπτωση δεν προδίδε την έκδοση μελλοντικών αποφάσεων εκ μέρους της Επιτροπής αναφορικά με την αναδιάρθρωση των τραπεζών. Ειδικότερα ως προς την Allied Irish Bank, η Επιτροπή δήλωσε ότι η τελική της απόφαση θα εξαρτιόταν από κάποιους παράγοντες, όπως την δυνατότητα της τράπεζας να καταστεί μακροπρόθεσμα εμπορικά βιώσιμη, το μέγεθος της συνεισφοράς των μετόχων στο κόστος αναδιάρθρωσης και τον περιορισμό των δραστηριοτήτων της προκειμένου να αντισταθμιστεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού³⁹.

³⁹ www.europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1765_en.html

Το τραπεζικό σύστημα της χώρας ωστόσο παραμένει εύθραυστο, ενώ το χρέος κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα.

Στα τέλη του 2012, ευρωπαίοι ηγέτες υποστήριξαν την αναδρομική ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών της Ιρλανδίας με κεφάλαια της Ευρωζώνης, υπογραμμίζοντας ότι η εν λόγω χώρα συνιστά «ειδική περίπτωση». Ο Γάλλος Πρόεδρος κ. Ολάντ, εξήγησε ότι η ιρλανδική ιδιαιτερότητα έγκειται στο γεγονός ότι για αρκετούς μήνες έχει ήδη υπάρξει μια ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών της χώρας μέσω του προϋπολογισμού που επιδείνωσε το χρέος της Ιρλανδίας και την ανάγκασε να επιβάλει ένα σκληρό σχέδιο λιτότητας.

Στις αρχές του Απρίλη του 2013, οι Ιρλανδικές τράπεζες προχώρησαν σε ένα πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης, υπό την εποπτεία του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας. Το ύψος της ανακεφαλαιοποίησης εκτιμήθηκε στα 28 δις € και αναμένεται να ενισχύσει τη βιωσιμότητα του χρέους της χώρας μέσο – μακροπρόθεσμα ⁴⁰.

B.3 Πορτογαλία

Το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των πορτογαλικών τραπεζών συνεπάγεται υψηλό κόστος το οποίο επιβαρύνει τους φορολογουμένους.

Η Πορτογαλία έλαβε χρηματοδότηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προκειμένου να παράσχει οικονομική κρατική βοήθεια προς τις τράπεζες και το αντίστοιχο επιτόκιο καθορίστηκε στο 3,5 με 4 % ⁴¹.

Με βάση την υπ' αριθ. **IP/13/31** απόφαση της Επιτροπής στις 21/01/2013, εγκρίθηκε προσωρινά ανακεφαλαιοποίηση της Banco Internacional do Funchal S.A. (Banif) ύψους 1,1 δις ευρώ, προκειμένου να διασφαλισθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας. Το εν

⁴⁰ www.irishexaminer.com/business/bailout-review-urges-banks-to-receive-direct-recapitalisation-from-esm-227325.html

⁴¹ www.theportugueseconomy.blogspot.gr/2011/11/bank-recapitalization-law-proposal.html

λόγω μέτρο συμπεριελάμβανε την έκδοση μετοχών ύψους 700 εκ. €, καθώς και υβριδικών αξιογράφων ύψους 400 εκ. €.

Η πορτογαλικές αρχές δεσμεύθηκαν να υποβάλουν μέχρι το τέλος του Μαρτίου του 2013 σχέδιο αναδιάρθρωσης της τράπεζας, από την αξιολόγηση του οποίου επρόκειτο να κριθεί η οριστικοποίηση της απόφασης της Επιτροπής.

Επισημαίνεται ότι η Banif είναι η όγδοη μεγαλύτερη πορτογαλική τράπεζα, με το ύψος των περιουσιακών της στοιχείων να ανέρχεται σε €15.8 δις €. Δεδομένης της σοβαρότητας των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η εν λόγω τράπεζα, το ως άνω σχέδιο θα πρέπει να προβλέπει την ριζική αναμόρφωση του τραπεζικού μοντέλου της, εμπεριέχοντας μέτρα βαθιάς αναδιάρθρωσης, συρρίκνωση (downsizing) της δραστηριότητάς της και περιορισμό της γεωγραφικής της εμβέλειας.

B.4 Αποφάσεις ανακεφαλαιοποίησης για νέα κράτη – μέλη μετά τη διεύρυνση του 2004

B.4.1 Ουγγαρία

Λόγω των αναταραχών στις διεθνείς αγορές, η Ουγγαρία προχώρησε το 2008 στην σχεδίαση ενός προγράμματος – πακέτου μέτρων που θα αποκαθιστούσε τη σταθερότητα στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα και θα βοηθούσε στην ανάκαμψη της ουγγρικής οικονομίας. Το πρόγραμμα αυτό περιελάμβανε δύο σκέλη, μέτρα ανακεφαλαιοποίησης αφενός και μέτρα παροχής εγγυήσεων αφετέρου και εγκρίθηκε από την Επιτροπή στις 12.2.2009, με την υπ' αριθ. **IP/09/253** απόφασή της, αφού κρίθηκε συμβατό με τη διάταξη του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχ. β' ΣυνθΛΕΕ ⁴².

Πιο αναλυτικά, το σχέδιο ανακεφαλαιοποίησης προέβλεπε ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης των συστημικά σημαντικών τραπεζών, οι οποίες ως αντάλλαγμα θα εξέδιδαν προνομιούχες μετοχές στην ονομαστική τους αξία, ενώ το κράτος θα μπορούσε να

⁴² www.ec.europa.eu/eu_law/state_aids/comp-2009/n355-09-en.pdf

αγοράσει τις μετοχές αυτές μέχρι τον Μάρτιο του 2009. Παράλληλα, θα υπήρχαν εγγυήσεις για την επιστροφή των κεφαλαίων που θα λάμβαναν οι τράπεζες με την έκδοση χρεογράφων με λήξη μέχρι τρία χρόνια.

Η απόδοση των προνομιούχων μετοχών θα υπολογιζόταν με βάση την τιμή εγγραφής. Επίσης, οι μετοχές αυτές δεν θα ήταν μετατρέψιμες και δεν θα παρείχαν δικαίωμα ψήφου⁴³.

Ο προϋπολογισμός για το σχέδιο ανακεφαλαιοποίησης ανήλθε στα 300 δις ευρώ. Η αποζημίωση θα ήταν συνδυασμός ενός ετήσιου επιτοκίου και ενός premium και επιπρόσθετα, προκειμένου για την αποζημίωση του κράτους το συντομότερο δυνατό, το επιτόκιο – απόδοση θα αναθεωρούνταν προς τα πάνω σε τακτά χρονικά διαστήματα⁴⁴.

Στο πρόγραμμα αυτό συμμετείχε μόνο η τράπεζα η FHB Jelzálogbank, η οποία στα πλαίσια της ανακεφαλαιοποίησής της προέβη σε έκδοση προνομιούχων μετοχών και ενισχύθηκε κατά 30 δις ευρώ.

Στις 15 Ιουνίου του 2009, η ουγγρική κυβέρνηση αποφάσισε να επεκτείνει χρονικά το σχέδιο ενίσχυσης των τραπεζών και η επιμήκυνση αυτή κρίθηκε από την Επιτροπή συμβατή με τις ενωσιακές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων.

B.4.2 Κύπρος

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. **IP/12/958** απόφαση της Επιτροπής στις 13/09/2012, εγκρίθηκε προσωρινά ανακεφαλαιοποίηση διάσωσης της Λαϊκής Τράπεζας Κύπρου, ύψους 1,8 δις Ευρώ. Η διάρκεια του εν λόγω μέτρου εγκρίθηκε για περίοδο έξι μηνών, ενώ μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα οι κυπριακές αρχές δεσμεύτηκαν να υποβάλουν στην Επιτροπή σχέδιο αναδιάρθρωσης της τράπεζας, μετά την αξιολόγηση του οποίου θα ακολουθούσε η τελική απόφαση επί της ανακεφαλαιοποίησης⁴⁵.

⁴³ Ibid

⁴⁴ [Ibid](#)

⁴⁵ www.europa.eu/rapid/press-release_IP-12-958_en.html

Η εν λόγω τράπεζα είναι η δεύτερη μεγαλύτερη στην Κύπρο και τυχούσα περιέλευσή της σε αδυναμία πληρωμής ή αφερεγγυότητα, θα είχε ιδιαίτερα αρνητική επίπτωση στην κυπριακή οικονομία ⁴⁶.

Σημειώνεται ότι το ως άνω μέτρο κρίθηκε συμβατό με την ενωσιακή νομοθεσία περί κρατικών ενισχύσεων, δεδομένου ότι περιείχε διασφαλίσεις για την ελαχιστοποίηση ενδεχόμενων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού.

Προκειμένου να ανταποκριθεί στις κεφαλαιακές απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (Ε.Β.Α.), η Λαϊκή Τράπεζα Κύπρου εξέδωσε μετοχές αξίας 1,8 δις €. Η Κύπρος δεσμεύτηκε να αγοράσει όποιες μετοχές δεν απορροφούνταν από το επενδυτικό κοινό. Τελικά, οι ιδιώτες επενδυτές αγόρασαν πολύ μικρή ποσότητα των προσφερόμενων μετοχών, με αποτέλεσμα οι υπόλοιπες να περιέλθουν στο κυπριακό κράτος, το οποίο μετατράπηκε στον κύριο μέτοχο της τράπεζας.

Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι το ως άνω μέτρο ανταποκρινόταν στις προϋποθέσεις αναφορικά με πράξεις ανακεφαλαιοποίησης έκτακτης ανάγκης. Οι μετοχές που εξέδωσε η τράπεζα ήταν μέρος των ενεργειών της να καλύψει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της Ε.Β.Α., οι οποίες καθορίστηκαν στα 2,5 δις €.

Στο Eurogroup του Μαρτίου του 2013, αποφασίστηκε η Κύπρος να πετύχει την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών της με ίδιους πόρους. Η Λαϊκή υπεβλήθη σε διαδικασία εξυγίανσης με την απορρόφηση του υγιούς της τμήματος από την Τράπεζα Κύπρου, ενώ παράλληλα πωλήθηκαν στην Τράπεζα Πειραιώς οι εργασίες της Τράπεζας Κύπρου, της Λαϊκής Τράπεζας και της Ελληνικής Τράπεζας στην Ελλάδα.

Τον Απρίλιο του 2013, η Τράπεζα Κύπρου ανακοίνωσε ότι ολοκλήρωσε το σχέδιο ανακεφαλαιοποίησής της, μετατρέποντας τις καταθέσεις των αποταμιευτών σε μετοχές.

Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε κούρεμα ποσοστού της τάξης του 37,5 % των ανασφάλιστων καταθέσεων της (δηλαδή αυτών που υπερέβαιναν τις 100.000 ευρώ), ύψους περίπου 8,1 δις ευρώ, προκειμένου για τη μετατροπή τους σε μετοχές. Παράλληλα, επιπλέον ποσοστό της τάξης του 22,5 % των ανασφάλιστων καταθέσεων, ύψους 1,8 δις ευρώ, δεσμεύτηκε και μετατράπηκε με μη τοκοφόρο τίτλο, ο οποίος δύναται να

⁴⁶ Ibid

χρησιμοποιηθεί για μετατροπή σε μετοχές της ίδιας τάξης. Το ποσό από τον τίτλο που δεν θα χρησιμοποιηθεί στην ανακεφαλαιοποίηση, θα ξαναμετατραπεί σε κατάθεση. Τέλος, το υπόλοιπο 40 % των ανασφάλιστων καταθέσεων παγοποιήθηκε προσωρινά και μετατράπηκε σε δευτεροβάθμιο κεφάλαιο⁴⁷.

Σημειώνεται, ότι για σκοπούς καθορισμού του ύψους της ανακεφαλαιοποίησης, υπολογίστηκαν ζημίες ύψους 1,5 δις ευρώ. Το ύψος της ανακεφαλαιοποίησης της Τράπεζας Κύπρου αναμένεται να γίνει γνωστό περί τα τέλη του Ιουνίου του 2013.

B.4.3 Χώρες της Βαλτικής

Το 2011, εγκρίθηκε από την Επιτροπή σχέδιο ενίσχυσης του τραπεζικού τομέα που είχε υποβάλει η Λιθουανία. Το εν λόγω σχέδιο προέβλεπε ανακεφαλαιοποίηση των συστημικά σημαντικών τραπεζών, με στόχο την αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας αλλά και της ρευστότητας της εκάστοτε συμμετέχουσας τράπεζας.

Οι λιθουανικές αρχές υποστήριξαν ότι το τραπεζικό σύστημα στη χώρα τους επέδειξε αξιοσημείωτες αντοχές στην διεθνή οικονομική κρίση. Χαρακτηριστικό δε, είναι ότι αποφεύχθηκε η χρεοκοπία της πέμπτης μεγαλύτερης σε μέγεθος λιθουανικής τράπεζας, χωρίς μάλιστα την παρέμβαση του κράτους.

Παρ' όλα αυτά, η κατάσταση στον τραπεζικό κλάδο παρέμεινε ευαίσθητη και ακριβώς εξαιτίας της κρισιμότητας αυτής, η λιθουανική κυβέρνηση αιτήθηκε στις αρχές του 2012 εξάμηνη παράταση των μέτρων στήριξης⁴⁸.

Στα πλαίσια των δεσμεύσεων που ανέλαβε η Λιθουανία για την έγκριση της παράτασης των μέτρων, αποφασίστηκε να αναφέρονται στην Επιτροπή η πρόοδος του σχεδίου, οι όροι έκδοσης εγγυημένων και μη χρεογράφων, καθώς και το τίμημα της εγγύησης σε χρονικό διάστημα τριών μηνών από την έκδοση των ομολόγων.

Εξετάζοντας στη συνέχεια μία περίπτωση ανακεφαλαιοποίησης στη Λεττονία, θα αναφερθούμε στην LHZB, η οποία ιδρύθηκε από την κυβέρνηση της Λεττονίας και έχει

⁴⁷ www.news.xinhuanet.com/english/world/2013-04/02/c_132277543.html

⁴⁸ www.ec.europa.eu/eu_law/state_aids/comp-2012/sa34288-2012n.pdf

καθαρά κρατικό χαρακτήρα. Πρόκειται για την πέμπτη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας, με το μερίδιο αγοράς της να ανέρχεται στο 5%. Η κερδοφορία της εν λόγω τράπεζας επλήγη σημαντικά το 2008, ως απόρροια της σφοδρής οικονομικής κρίσης ⁴⁹.

Τον Ιούνιο του 2009, η Επιτροπή ενέκρινε ανακεφαλαιοποίηση της LHZB, ύψους 43,29 εκ. ευρώ, με την μετατροπή του χρέους σε μετοχές. Τα μέτρα αυτά θα ωφελούσαν μόνο τη συγκεκριμένη τράπεζα και για τον λόγο αυτό η Επιτροπή θεώρησε πως έπρεπε οπωσδήποτε να συνυπολογιστεί ο αντίκτυπος από την στρέβλωση του ανταγωνισμού, καθώς και να προσμετρηθεί ο αντίκτυπος στις εμπορικές σχέσεις της χώρας.

Τον Μάρτιο του 2010, η κυβέρνηση της Λεττονίας ανακοίνωσε πρόσθετα μέτρα ανακεφαλαιοποίησης, ύψους 100 εκ. ευρώ, τα οποία εγκρίθηκαν από την Επιτροπή στις 6 Απριλίου του ιδίου έτους. Σε συνέχεια των μέτρων του 2009, τα οποία απέδωσαν στην τράπεζα πολλαπλά οφέλη, τα επιπρόσθετα μέτρα αποσκοπούσαν στην τόνωση της κεφαλαιακής βάσης της τράπεζας. Σημειώνεται, ότι το σύνολο των ως άνω μέτρων, αφορά σε ένα ύψος κεφαλαίου που αντιστοιχεί στο 20,76 % των σταθμισμένων με κίνδυνο περιουσιακών στοιχείων ⁵⁰.

⁴⁹ www.globaltradealert.org/measure/latvia-recapitalization

⁵⁰ www.globaltradealert.org/measure/latvia-recapitalization

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ – ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό θα επικεντρωθούμε στις ανακεφαλαιοποιήσεις των ελληνικών τραπεζών, καθώς και στο νομικό πλαίσιο αυτών.

Κατά την τρέχουσα περίοδο, οι τέσσερις μεγαλύτερες Ελληνικές τράπεζες και συγκεκριμένα η Εθνική, η Eurobank, η Τράπεζα Πειραιώς και η Alpha Bank, έχουν επιδοθεί σε μια ατέλειωτη προσπάθεια άντλησης κεφαλαίων προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της επικείμενης ανακεφαλαιοποίησής τους. Ενώ οι τράπεζες αυτές φαίνεται να έχουν εξασφαλίσει ήδη από την Τρόικα γύρω στα 172 δις €, το μεγάλο πρόβλημα έγκειται στην άντληση κεφαλαίων από ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι παρακολουθώντας τους ιδιαίτερα επιβαρυντικούς ισολογισμούς των τραπεζών, παρουσιάζονται ιδιαίτερα διστακτικοί ως προς την τοποθέτηση κεφαλαίων σε αυτές. Να σημειώσουμε ότι σε περίπτωση μη εξεύρεσης ιδιωτικών κεφαλαίων, ο κίνδυνος κρατικοποίησης των τραπεζών είναι άμεσος, κάτι που οι τελευταίες θέλουν πάση θυσία να αποφύγουν.

Γ.1 Ο ν. 3723/2008: Ενίσχυση της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας

Η πρώτη ελληνική αντίδραση στην κρίση, πραγματοποιήθηκε με την έκδοση του ν. 3723/2008 περί ενίσχυσης της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος εισήγαγε μία δέσμη μέτρων προς τρεις κατευθύνσεις: την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών η οποία θα συνίστατο σε κρατική συμμετοχή σε ενδεχόμενες αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων, τις κρατικές εγγυήσεις προς αυτά, ύψους 15 δις

Ευρώ και τέλος την έκδοση από τον Ο.Δ.Δ.Η.Χ. και χορήγηση στις τράπεζες τίτλων δημόσιου χρέους, ύψους 8 δις Ευρώ ⁵¹.

Αναλύοντας τις κυριότερες διατάξεις του ως άνω νόμου, προκύπτουν τα ακόλουθα ⁵²:

Καταρχάς, οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να διενεργούν αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση προνομιούχων μετοχών, οι οποίες εξαγοράζονται από την τράπεζα υποχρεωτικά με την πάροδο πέντε ετών. Οι προνομιούχες αυτές μετοχές θα μετατρέπονται σε άλλη κατηγορία μετοχών εφόσον δεν εξαγοράζονται, σε περίπτωση για παράδειγμα που η τράπεζα αντιμετωπίζει πρόβλημα κεφαλαιακής επάρκειας. Οι προνομιούχες μετοχές θα προσφέρουν απόδοση 10 % επί του εισφερόμενου κεφαλαίου, ενώ θα θεωρούνται ως βασικά συστατικά των ιδίων κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος. Η έκδοση τέλος αυτών των μετοχών, παρέχει την δυνατότητα στο Ελληνικό Δημόσιο να συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο του πιστωτικού ιδρύματος και να λαμβάνει μέρος στην διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν στις αποδοχές προς το προσωπικό, αλλά και στην διανομή μερισμάτων. Οι εν λόγω αποφάσεις δεν θα πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο την εύρυθμη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος.

Επιπρόσθετα, το Ελληνικό Δημόσιο παρέχει εγγύηση αξίας μέχρι 15 δις € προς τα πιστωτικά ιδρύματα, εφόσον καλύπτουν τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας που έχει θέσει η Τράπεζα της Ελλάδος. Η εγγύηση αυτή αφορά σε δάνεια που έχουν συναφθεί με διάρκεια από τρεις μήνες μέχρι τρία έτη και η παροχή της τελεί υπό την προϋπόθεση της υποβολής σχεδίων για μεσοπρόθεσμες ανάγκες χρηματοδότησης ανά πιστωτικό ίδρυμα, υπό την εποπτεία της Τραπεζής της Ελλάδος. Παράλληλα, τα σχέδια αυτά τελούν υπό την προϋπόθεση της έγκρισης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Στη συνέχεια, αναφέρεται ότι Ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους μπορεί να εκδίδει ομόλογα του Ελληνικού δημοσίου ύψους 8 δις ευρώ, διάρκειας έως τρία έτη και να τα διαθέτει απ' ευθείας στα πιστωτικά ιδρύματα, εφόσον βέβαια αυτά καλύπτουν τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, έναντι σχετικής προμήθειας, αλλά και με την παροχή σχετικών εξασφαλίσεων. Η διαδικασία διενέργειας της διάθεσης των τίτλων και οι όροι έκδοσης καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

⁵¹ Βλ. Καραγιάννης (2011), Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

⁵² www.nomikosodigos.info/guide/legislation

Προβλέπεται επίσης, ανάλογα με την επιμέρους ζήτηση, η δυνατότητα ανακατάταξης κονδυλίων των δύο τελευταίων κατηγοριών ενίσχυσης, το συνολικό ποσό των οποίων δεν θα υπερβαίνει τα 23 δις €.

Το προϊόν ρευστοποίησης των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου οφείλει να χρησιμοποιείται για την χορήγηση στεγαστικών δανείων με ανταγωνιστικούς όρους προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Προκειμένου για την χορήγηση δανείων προς τα πιστωτικά ιδρύματα, θα πρέπει να παρέχεται υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου ή της Τράπεζας της Ελλάδος ασφάλεια επί απαιτήσεων του δανειοδοτούμενου πιστωτικού ιδρύματος κατά τρίτων, με μόνη τη σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου ή της Τράπεζας της Ελλάδος και του δανειοδοτούμενου πιστωτικού ιδρύματος. Σε περίπτωση που το δανειοδοτούμενο πιστωτικό ίδρυμα εισπράξει τις απαιτήσεις, τότε το Ελληνικό Δημόσιο ή η Τράπεζα της Ελλάδος έχουν αξίωση κατά του δανειοδοτούμενου πιστωτικού ιδρύματος προς απόδοση των εισπραχθέντων.

Τέλος, προβλέπεται η σύσταση συμβουλίου εποπτείας το οποίο θα συντονίζει την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου, αλλά και θα διασφαλίζεται ότι η δημιουργούμενη ρευστότητα θα χρησιμοποιηθεί προς όφελος των καταθετών αλλά και των δανειοληπτών. Σε περίπτωση παράβασης των προϋποθέσεων και των όρων υπό τους οποίους οι τράπεζες θα υπαχθούν στις διατάξεις του παρόντος νόμου επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται από το Καταστατικό της Τράπεζας της Ελλάδος.

Σημειώνεται, ότι οι ανωτέρω ρυθμίσεις δεν στόχευαν στην ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, κάτι που διαφαίνεται από το γεγονός ότι προκειμένου για την κρατική εγγύηση χρέους πιστωτικού ιδρύματος, αλλά και ανάληψης από αυτό τίτλων χρέους του Ελληνικού Δημοσίου, τίθεται ως προϋπόθεση να πληροί ήδη το ίδρυμα τις προδιαγραφές κεφαλαιακής επάρκειας της Τράπεζας της Ελλάδος.

Αξίζει ακόμη να προστεθεί, ότι στον παραπάνω νόμο δεν υπάρχει πρόβλεψη για το αν θα πρέπει να δοθεί αποζημίωση ή όχι σε περίπτωση που οι τράπεζες παρουσιάσουν ζημίες ή ανεπαρκή κεφάλαια, φαινόμενο καθόλου σπάνιο για τα πιστωτικά ιδρύματα ⁵³.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε συμβιβάσιμες τις ρυθμίσεις του ν. 3732/08 με τις ενωσιακές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων. Επισημαίνεται, ότι ως νομική βάση επιλέχθηκε το

⁵³ www.enet.gr/?i=news.el.article&id=283702

κριτήριο της σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχ. β' ΣυνθΛΕΕ.

Λόγω της σοβαρότητας της κρίσης, η εφαρμογή του νόμου περί ενίσχυσης της ρευστότητας παρατάθηκε αρχικά έως τις 30.06.10 και εκ νέου έως τις 31.12.10 (η αρχική προθεσμία ήταν έως 31.12.09), ενώ παράλληλα εγκρίθηκε και μία αύξηση των διαθέσιμων πόρων στο συνολικό ύψος των 30 δις ευρώ ⁵⁴.

Γ.2 Ο ν. 3864/2010: Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Η δεύτερη σημαντική ελληνική πρωτοβουλία ως απάντηση στην κρίση, ήταν η ίδρυση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας του ν. 3864/2010.

Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (στο εξής: Τ.Χ.Σ.) αποσκοπεί στην διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζικών ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων και θυγατρικών αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων, εφόσον λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα. Πρόκειται για νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο εδρεύει στην Αθήνα και το οποίο δεν ανήκει στο δημόσιο τομέα, διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, λειτουργεί αμιγώς κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας και διέπεται από τις διατάξεις του ιδρυτικού νόμου ⁵⁵.

Το γεγονός ότι τα κεφάλαιά του καλύπτονται από το Ελληνικό Δημόσιο δεν αναιρεί το ιδιωτικό χαρακτήρα του Ταμείου. Μάλιστα, συμπληρωματικά προς το ν. 3864/2010, εφαρμόζονται οι διατάξεις του κ.ν. 2190/20, όπως εκάστοτε ισχύει.

Να σημειωθεί ότι στον σκοπό του Ταμείου, όπως αυτός περιγράφεται στις διατάξεις του ιδρυτικού του νόμου και εκτέθηκε ως άνω, δεν εντάσσεται η ενίσχυση της ρευστότητας, η οποία όπως ήδη αναφέρθηκε αποτελεί αντικείμενο ρύθμισης ν. 3723/ 2008. Επιπλέον, το

⁵⁴ Βλ. Καραγιάννης (2011), Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

⁵⁵ www.minfin.gr/content-api

Ταμείο δεν μπορεί να συνάπτει δάνεια, ούτε να εκδίδει ομόλογα και κάθε είδους αξιόγραφα.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι η διάρκεια του Ταμείου είναι περιορισμένη και λήγει στις 30.06.2017.

Το κεφάλαιο του Ταμείου ανέρχεται στα 10 δις €. Τα κεφάλαια αυτά θα αντληθούν από τον μηχανισμό στήριξης της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Περιουσία του Ταμείου αποτελούν το κατατιθέμενο κεφάλαιο και οι τόκοι, οι εκδιδόμενες από τις τράπεζες μετοχές οι οποίες αποκτώνται από το Ταμείο, καθώς και όλα τα οικονομικά δικαιώματα που συσχετίζονται με την κατοχή προνομιούχων και κοινών μετοχών των τραπεζών. Με την λήξη της διάρκειας του Ταμείου, θα αποδοθεί η περιουσία και το κεφάλαιό του αυτοδικαίως στο Ελληνικό δημόσιο.

Το Τ.Χ.Σ. διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο ορίζεται ως το ανώτατο όργανό του και αποφασίζει για όλα τα θέματα που αφορούν την λειτουργία του Ταμείου, ενώ παράλληλα καθορίζει τους επικείμενους στόχους. Τα μέλη του θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από πίστη και εχεμύθεια και απολαμβάνουν πλήρους ανεξαρτησίας, καθώς δεν είναι υπόλογα σε κανέναν φορέα. Από την άλλη πλευρά, το Ελληνικό Δημόσιο δεν έχει δικαιοδοσία στο να παρέχει οδηγίες προς το Ταμείο. Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου δεν έχουν το δικαίωμα να κατέχουν μετοχές του εκάστοτε πιστωτικού ιδρύματος αλλά ούτε και να λειτουργούν ως ανεξάρτητοι σύμβουλοι. Σε περίπτωση που τα μέλη δεν εκτελέσουν σωστά τα καθήκοντά τους ή υποπέσουν σε παραπτώματα, ενδέχεται να χάσουν την ιδιότητά τους σύμφωνα με απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών. Η λήψη απόφασης από το Διοικητικό Συμβούλιο απαιτεί τέσσερις (4) τουλάχιστον θετικές ψήφους, εκ των οποίων δύο θα πρέπει να προέρχονται από εκτελεστικά του μέλη.

Όσον αφορά στο προσωπικό του Ταμείου, αυτό προσλαμβάνεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου και οι συμβάσεις που υπογράφονται είναι ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου με δικαίωμα παράτασης τους. Οι μισθοί του προσωπικού επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό του Ταμείου. Στο Ταμείο μπορεί επίσης να αποσπαστεί προσωπικό που υπηρετεί στον δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, καθώς και από Διεθνείς και Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς. Όπως και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, έτσι και το προσωπικό υπέχει τα καθήκοντα πίστης και εχεμύθειας.

Στη συνέχεια, προβλέπεται ότι τα πιστωτικά ιδρύματα που υποβάλλουν αίτημα στο Ταμείο για κεφαλαιακή ενίσχυσή τους, θα πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις περί κεφαλαιακής

επάρκειας, όπως ορίζονται από το άρθρο 28 του νόμου 3601/2007. Για την υποβολή ανάλογου αιτήματος, η οποία μπορεί να είναι πρωτόβουλη ή κατόπιν σχετικής υπόδειξης της Τράπεζας της Ελλάδος, θα πρέπει σωρευτικά να συντρέχουν δύο προϋποθέσεις: αφενός να υφίσταται βάσιμος κίνδυνος ως προς τη δυνατότητα του πιστωτικού ιδρύματος να εξακολουθήσει να τηρεί τις υποχρεώσεις κεφαλαιακής επάρκειας και αφετέρου το πιστωτικό ίδρυμα να έχει αποτύχει να αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά του με την συμμετοχή των υφιστάμενων ή των νέων μετόχων. Αρνητική προϋπόθεση της παρέμβασης του Ταμείου αποτελεί η προηγούμενη αποτυχία του πιστωτικού ιδρύματος να επιλύσει το πρόβλημα κεφαλαιακής επάρκειας με ίδια μέσα ή μέσω της αγοράς (επικουρικότητα του Τ.Χ.Σ.).

Όταν ένα πιστωτικό ίδρυμα επιθυμεί την ένταξή του στο Τ.Χ.Σ., θα πρέπει να υποβάλλει επιχειρησιακό σχέδιο στο οποίο θα στοιχειοθετείται η ανάγκη κεφαλαιακής ενίσχυσής του και παράλληλα θα αναφέρονται τα μέτρα που θα λάβει το πιστωτικό ίδρυμα ούτως ώστε να εξέλθει το συντομότερο δυνατό από την κρίση. Θα πρέπει επίσης να υποβληθεί λεπτομερές χρονοδιάγραμμα των εν λόγω μέτρων. Το εκάστοτε επιχειρησιακό σχέδιο θα εξετάζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία θα προτείνει τροποποιήσεις. Εφόσον το τροποποιημένο πλέον σχέδιο κριθεί βιώσιμο, τότε το Ταμείο, σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος, εγκρίνει την κρατική ενίσχυση. Επιπλέον, το Ταμείο και το ενισχυόμενο πιστωτικό ίδρυμα οφείλουν να υποβάλλουν λεπτομερές σχέδιο αναδιάρθρωσης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η υλοποίηση του οποίου δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα τρία έτη.

Ως προς τον τρόπο χορήγησης της κρατικής ενίσχυσης, προβλέπονται τα εξής: Η κεφαλαιακή ενίσχυση θα πραγματοποιείται με την έκδοση προνομιούχων μετοχών, ενώ κατ' εξαίρεση θα πραγματοποιείται και με την έκδοση κοινών μετοχών. Η απόφαση για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου θα λαμβάνεται από την Γενική Συνέλευση των μετόχων, ενώ η τιμή διάθεσης των μετοχών θα πρέπει να αντανakλά την αγοραία αξία τους. Για τον προσδιορισμό της αξίας αυτής, θα λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος των εκτιμήσεων δύο ανεξάρτητων ελεγκτικών εταιρειών, οι οποίες θα ορίζονται από το Ταμείο και το πιστωτικό ίδρυμα. Σε περίπτωση απόκλισης των εκτιμήσεων μεγαλύτερης του 10%, θα λαμβάνεται υπόψη η εκτίμηση τρίτης ανεξάρτητης εταιρείας, οριζομένης από τον Υπουργό Οικονομικών και τον Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος.

Οι προνομιούχες μετοχές θα εξαγοράζονται από το πιστωτικό ίδρυμα σε διάστημα το ανώτερο πέντε ετών, βάσει έγκρισης της Τράπεζας της Ελλάδος. Ως τιμή εξαγοράς των μετοχών καθορίζεται η υψηλότερη μεταξύ της τιμής διάθεσης (πλέον μη καταβληθέντων απαιτητών μερισμάτων) και της τιμής κατά το χρόνο λήψης της απόφασης για σύγκληση της

Γενικής Συνέλευσης προς εξαγορά των μετοχών. Η εξαγορά θα πραγματοποιείται υποχρεωτικά για το σύνολο των μετοχών. Σε περίπτωση που παρέλθει η πενταετία και το πιστωτικό ίδρυμα δεν έχει εξαγοράσει τις μετοχές, τότε επιβάλλεται σωρευτική ετήσια προσαύξηση κατά 2 % επί της ισχύουσας απόδοσης.

Οι προνομιούχες μετοχές δύνανται να μετατραπούν σε κοινές μεταβιβάσιμες μετοχές, εφόσον δεν επιτυγχάνονται οι στόχοι του σχεδίου αναδιάρθρωσης ή δεν πληρούνται το γενικό ελάχιστο όριο του δείκτη για τα Βασικά Ίδια Κεφάλαια του πιστωτικού ιδρύματος. Η τιμή μετατροπής των προνομιούχων μετοχών σε κοινές μετοχές καθορίζεται με βάση την τιμή διάθεσης των προνομιούχων μετοχών.

Αναφορικά με τα δικαιώματα των προνομιούχων μετοχών, σημειωτέα είναι τα ακόλουθα: οι μετοχές αυτές εκδίδονται με δικαίωμα ψήφου στην Γενική Συνέλευση, δεν μπορούν να μεταβιβαστούν από το Ταμείο σε τρίτα πρόσωπα και δεν είναι δεκτικές εισαγωγής σε οργανωμένη αγορά μέχρι τη λήξη της διάρκειας του Ταμείου. Οι προνομιούχες μετοχές, παρέχουν επίσης δικαίωμα μη σωρευτικής αποζημίωσης, η οποία καθορίζεται από το Ταμείο βάσει των ενωσιακών διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων και της πρακτικής της Επιτροπής. Σε κάθε περίπτωση, οι μετοχές αυτές γίνονται δεκτές ως πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Έτερο δικαίωμα, απορρέον από τις προνομιούχες μετοχές προς το Ταμείο, είναι η συμμετοχή του στο Διοικητικό Συμβούλιο του πιστωτικού ιδρύματος με ένα πρόσθετο μέλος, ως εκπρόσωπο του Ταμείου. Ο ίδιος εκπρόσωπος παρίσταται στη Γενική Συνέλευση των κοινών μετόχων και έχει δικαίωμα αρνησικυρίας κατά τη συζήτηση και λήψη απόφασης.

Σε ακόλουθη διάταξη, αναφέρεται η δυνατότητα του Ταμείου να ζητεί από ένα πιστωτικό ίδρυμα πληροφορίες για την οικονομική κατάστασή του, ακόμη και πριν αυτό προβεί σε αίτημα για κεφαλαιουχική ενίσχυση. Επιπρόσθετα, το Ταμείο έχει την δυνατότητα να διεξάγει επιτόπιους ελέγχους μέσω εκπροσώπου του η ανεξάρτητων ελεγκτών.

Τέλος, είναι σημαντικό να προστεθεί ότι τα καθαρά κέρδη ή ζημίες του Ταμείου προσδιορίζονται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς. Μέσα σε προθεσμία τριάντα ημερών από την δημοσίευση των οικονομικών του καταστάσεων, το Ταμείο θα μεταφέρει το σύνολο των διανεμόμενων κερδών στο Ελληνικό δημόσιο.

Επισημαίνεται, ότι παρουσιάσθηκαν τα βασικότερα σημεία του ν. 3864/2010, όπως αυτός ίσχυε μέχρι την 15^η Μαΐου 2013.

Ομοίως με τα προεκτεθέντα για τον ν. 3723/2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε τις διατάξεις του ν. 3864/2010 συμβιβάσιμες με τις ενωσιακές διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων, στηριζόμενη εκ νέου στο κριτήριο της σοβαρής διαταραχής.

Γ.3 Τρέχουσες εξελίξεις

Στην παρούσα ενότητα θα επιχειρηθεί μία παρουσίαση των τρεχουσών εξελίξεων και των προοπτικών του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Για την πληρότητα ωστόσο του λόγου, κρίνεται σκόπιμο να προηγηθεί μία συνοπτική αναφορά στην περίοδο πριν την εκδήλωση της κρίσης στη χώρα μας.

Γ.3.1 Η περίοδος της ευημερίας των τραπεζών

Χαρακτηριστικό των τραπεζών σε διεθνές επίπεδο κατά την τελευταία εικοσαετία, υπήρξε η μετατόπισή τους από παραδοσιακές τραπεζικές δραστηριότητες σε δραστηριότητες οι οποίες στηρίζονται αποκλειστικά στο μη επιτοκιακό εισόδημα. Μάλιστα, το ποσοστό του μη επιτοκιακού εισοδήματος για ορισμένες τράπεζες στις ΗΠΑ ανήλθε σε επίπεδα άνω του 50% ⁵⁶.

Η ραγδαία ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών συνέβαλε στο να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες αυξημένο ανταγωνισμό σε επίπεδο παροχής δανείων. Επιπρόσθετα, ο τραπεζικός ανταγωνισμός επεκτάθηκε και σε επίπεδο άντλησης κεφαλαίων (καταθέσεις), αφού οι οικονομικές μονάδες είχαν πλέον αυξημένες αποταμιευτικές επιλογές. Οι τράπεζες επίσης είχαν την ευκαιρία να επεκταθούν σε κερδοσκοπικές δραστηριότητες (βλ. χρηματιστήριο, αγορά συναλλάγματος), κάτι που το θεσμικό πλαίσιο όπως ήταν δομημένο την δεκαετία του 1980 δεν επέτρεπε ⁵⁷.

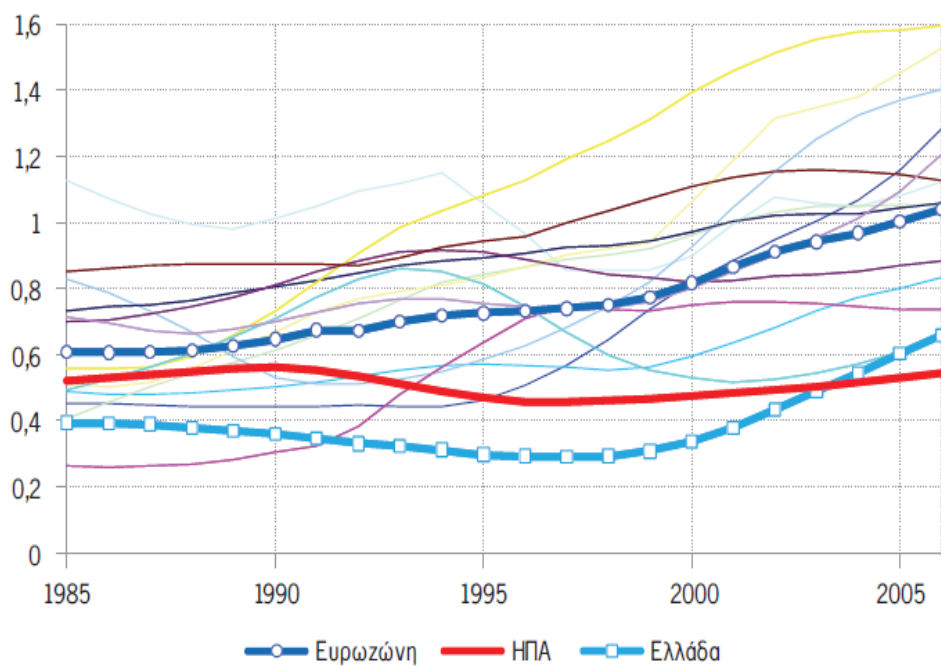
⁵⁶ Βλ. De Young (2009) Banking in the United States Oxford university press

⁵⁷ Ibid

Οι αμοιβές των χρηματιστηριακών στελεχών κατά την περίοδο αυτή δεν ήταν συνδεδεμένες με τις μακροοικονομικές εξελίξεις, αλλά με τις χρηματιστηριακές τιμές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα τραπεζικά στελέχη, σε μια προσπάθεια να ωθήσουν τις μετοχές των τραπεζών προς τα πάνω, να προβαίνουν σε λογιστικούς χειρισμούς προκειμένου να ωραιοποιήσουν τους αντίστοιχους ισολογισμούς. Κατά συνέπεια, ευημερία των τραπεζών, σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, ήταν εικονική.

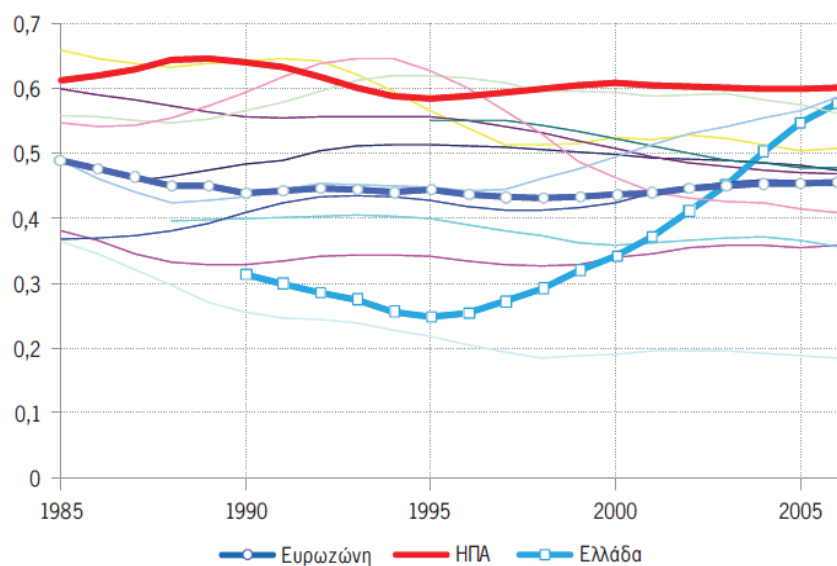
Στην Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ο ρόλος των τραπεζών ως πιστωτικά ιδρύματα που αντλούν κεφάλαια από τις αποταμιευτικές μονάδες υπό την μορφή καταθέσεων όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά αντίθετα παρουσίασε αύξηση. Σημειώνεται εξ αντιδιαστολής ότι στις Η.Π.Α. ο ρόλος των τραπεζών συρρικνωνόταν, αφού ανταγωνίζονταν πλέον άλλους χρηματοπιστωτικούς φορείς (π.χ. αμοιβαία κεφάλαια). Στην Ευρώπη από την άλλη πλευρά, η τάση της αναβάθμισης του ρόλου των τραπεζών ήταν αντίστοιχη με αυτήν της Ελλάδας.

Όσον αφορά στην σύνθεση του ισολογισμού στις ελληνικές τράπεζες, σημειώθηκαν κάποιες σημαντικές αλλαγές. Σε επίπεδο παθητικού, μειώθηκαν οι καταθέσεις ως ποσοστό του συνόλου του, όπως ακριβώς συνέβη και στις ευρωπαϊκές τράπεζες, ενώ σε επίπεδο ενεργητικού οι αλλαγές ήταν πιο σημαντικές και διαφοροποιούνταν από τις αντίστοιχες στα ευρωπαϊκά τραπεζικά ιδρύματα. Πιο συγκεκριμένα, τα δάνεια ως ποσοστό του ενεργητικού αυξήθηκαν, ενώ το αντίθετο συνέβη με τα αξιόγραφα. Ήταν η περίοδος που η τράπεζες χορηγούσαν σχεδόν ασύστολα δάνεια, στην προσπάθεια τους να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους και να κερδίσουν νέα μερίδια αγοράς. Ωστόσο, η πορεία του οικονομικού κύκλου δείχνει ότι την περίοδο της άνθησης διαδέχεται κάποια στιγμή η ύφεση. Στη Ελλάδα δε, η καθοδική τροχιά υπήρξε ιδιαίτερα έντονη.

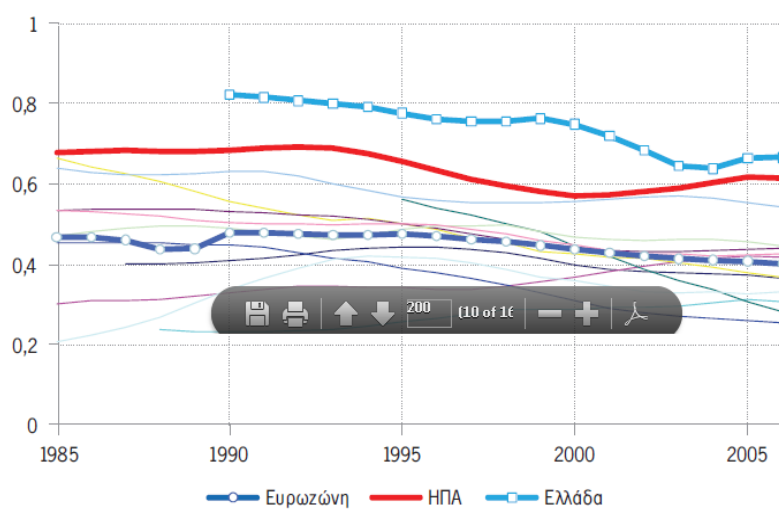

Πηγή Ένωση Ελληνικών τραπεζών

ΣΧΗΜΑ 2 Δάνεια προς Συνολικό Ενεργητικό

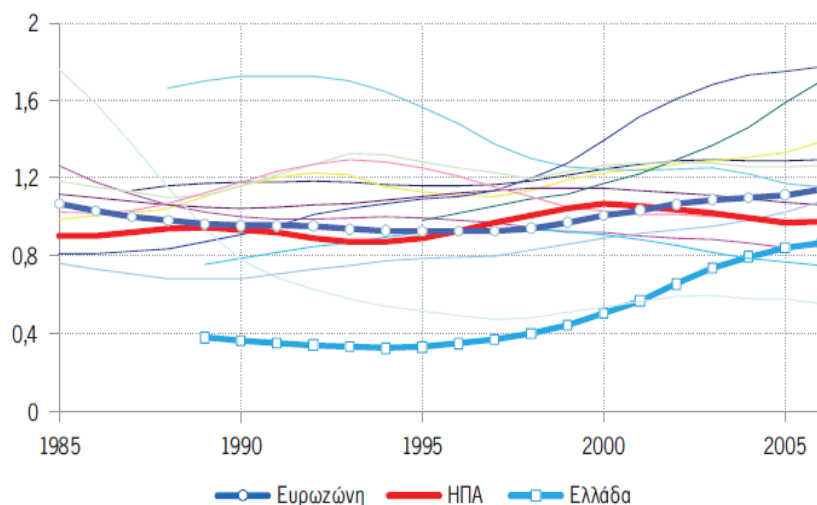

ΣΧΗΜΑ 4 Καταθέσεις προς Συνολικό Παθητικό

Βάσει του ως άνω διαγράμματος, οι καταθέσεις στην Ελλάδα ως προς το συνολικό παθητικό είχαν αρνητική τάση, όπως άλλωστε και στην Ευρωζώνη και τις Η.Π.Α. Πάντως, μέχρι το 2006 οι καταθέσεις παρέμειναν υψηλότερες στην Ελλάδα από τις άλλες χώρες της Ευρωζώνης.

ΣΧΗΜΑ 5 Δάνεια προς Καταθέσεις

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις της Ελλάδας αυξήθηκε και συνέκλινε με αυτόν της Ευρωζώνης.

Γ.3.2 Το τραπεζικό σύστημα μετά την κρίση

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι τράπεζες, ήταν η λανθασμένη εκτίμηση ότι οι τραπεζικοί κίνδυνοι θα μπορούσαν να ποσοτικοποιηθούν. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκαν πολύπλοκα στατιστικά προγράμματα, τα οποία όμως όσο και ανεπτυγμένα και αν ήταν, δεν μπορούσαν να υποκαταστήσουν την ανθρώπινη κρίση. Αναπόφευκτα λοιπόν και λαμβάνοντας υπόψη και την κοινωνική διάσταση της τραπεζικής λειτουργίας, τα προγράμματα αυτά απέτυχαν ως προς την σωστή εκτίμηση των κινδύνων.

Το ξέσπασμα της κρίσης είχε αναμφισβήτητα δυσμενείς επιπτώσεις στον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό τομέα. Πολλές τράπεζες, κατέχοντας προϊόντα αμφιβόλου ποιότητας στο ενεργητικό τους κατέρρευσαν, ενώ επήλθε μια τεράστια κρίση ρευστότητας.

Είναι ξεκάθαρο ότι το τραπεζικό σκηνικό μετά την κρίση έχει αλλάξει ραγδαία. Η ανάγκη να μειωθούν τα ελλείμματα και τα χρέη είναι ζωτική προκειμένου οι οικονομίες να εισέλθουν ξανά σε τροχιά βιώσιμης ανάπτυξης.

Κατά συνέπεια, το θεσμικό πλαίσιο διεθνώς έχει αλλάξει και αυτό κατεύθυνση από τον άκρατο φιλελευθερισμό προς στον κρατικό παρεμβατισμό. Οι αλλαγές κινούνται πλέον προς τη μείωση της μόχλευσης και αύξηση της ρευστότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων αλλά και τον περιορισμό της ανάληψης ριψοκίνδυνων τραπεζικών δραστηριοτήτων. Από την άλλη πλευρά βέβαια, υπάρχει η προσδοκία ότι το σύστημα δε θα καταλήξει στο άλλο άκρο του άκρατου παρεμβατισμού, όπως συνέβη την δεκαετία του 1930 μετά την κρίση του 1929.

Οι περιορισμοί που συνεπάγονται οι ανωτέρω αλλαγές, δεν θα αποτελέσουν αναγκαστικά τροχοπέδη στην ανάπτυξη των τραπεζών. Άλλωστε, όπως έχει υποστηριχθεί, οι θεσμικοί περιορισμοί μπορεί να αποτελέσουν κίνητρο για χρηματοοικονομική καινοτομία. Γεγονός είναι πάντως, ότι σε επίπεδο ισολογισμού, ο λόγος των καταθέσεων προς το συνολικό ενεργητικό θα τείνει να αυξηθεί, όπως και ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο παθητικού, ενώ ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις θα μειωθεί. Η γενικότερη τάση λοιπόν διαμορφώνεται στο να δίνουν οι τράπεζες μεγαλύτερη έμφαση στα ίδια κεφάλαια τους, την καλύτερη ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού, την παρουσίαση πιο διαφανών ισολογισμών αλλά και τη στήριξη σε μικρότερο βαθμό στα εκάστοτε ποσοτικά μοντέλα.

Όσο αναφορά στις εξελίξεις στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου, εκεί δεν αναμένεται να επέλθει αξιοσημείωτη συρρίκνωση όπως την περίοδο της μεγάλης ύφεσης την δεκαετία του 1930, αλλά ούτε βέβαια πρόκειται να παρατηρηθεί η ευφορία που σημειώθηκε πριν το ξέσπασμα της κρίσης και μετά τις διαδοχικές κρίσεις του 1994 και 1997. Η ενδεχόμενη συρρίκνωση του τραπεζικού κλάδου θα οφείλεται στην επιβολή ενός πολύ αυστηρού πλαισίου, όπου οι τράπεζες λειτουργούν όχι με χρηματοοικονομικά κριτήρια, αλλά βάσει ενός σύνθετου πλέγματος κανόνων.

Οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, υπήρξαν σαφώς ηπιότερες στις ελληνικές τράπεζες σε σχέση με τις ξένες, αφού οι πρώτες δεν είχαν στους ισολογισμούς τους σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως τα λεγόμενα τοξικά ομόλογα. Άλλωστε, η ανάπτυξη των ελληνικών τραπεζών βασίστηκε στην αύξηση της καταναλωτικής πίστης και στην διεθνή δραστηριοποίηση τους. Επίσης, οι ελληνικές τράπεζες διέθεταν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια, με αποτέλεσμα την ασφάλεια των καταθετών τους. Η βασική πηγή άντλησης κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών ήταν και εξακολουθεί να είναι οι καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, το κόστος δανεισμού των τραπεζών έχει αυξηθεί και αυτό έχει αναπόφευκτα επιδράσει στο επιτόκιο δανεισμού νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Ήδη παρουσιάσθηκαν παραπάνω τα νομοθετικά μέτρα του 2008 και του 2010 που έλαβε η ελληνική πολιτεία ως αντίδραση στην κρίση και με απώτερο στόχο την τόνωση της Ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, οι τράπεζες υποβλήθηκαν στα λεγόμενα stress tests, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Πίνακας 1 Αποτελέσματα των Ελληνικών Τραπεζών στα Stress Tests

<i>Τραπεζικό Ίδρυμα</i>	<i>Βασικό Σενάριο</i>	<i>Δυσμενές Σενάριο</i>	<i>Δυσμενές με δημοσιονομικό κίνδυνο</i>
ΕΤΕ	11,7%	9,6%	7,4%
Eurobank	11,7%	10,2%	8,17%
Alpha Bank	12,3%	10,9%	8,22%
Τράπεζα Πειραιώς	10,9%	8,3%	6,0%
Αγροτική Τράπεζα	10,7%	8,9%	4,36%
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	17,0%	15,0%	10,1%
Τράπεζα Κύπρου	10,9%	9,4%	8%
Marfin Popular	10,0%	8,5%	7,1%

Πηγή: Επίσημη Ιστοσελίδα της Committee of European Banking Supervisors

Παρ' όλα αυτά, η σφοδρή δημοσιονομική κρίση που ξέσπασε εν συνεχεία στην χώρα μας οδήγησε μοιραία τις ελληνικές τράπεζες σε δεινή θέση, ανατρέποντας όλες εκείνες τις προβλέψεις που υποστήριζαν ότι τα πιστωτικά ιδρύματα δεν θα αντιμετώπιζαν προβλήματα βιωσιμότητας.

Γ.3.3 Η επίπτωση της δημοσιονομικής κρίσης στις Ελληνικές τράπεζες

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση βρήκε τις Ελληνικές τράπεζες με ελάχιστη έκθεση στα τοξικά και σύνθετα διεθνή χρηματοοικονομικά προϊόντα, τα οποία αποτέλεσαν τον βασικότερο λόγο για την ραγδαία επιδείνωση του

διεθνούς χρηματοπιστωτικού περιβάλλοντος. Οι Ελληνικές τράπεζες είχαν επικεντρωθεί στις παραδοσιακές τραπεζικές λειτουργίες και στην χρηματοδότηση της Ελληνικής οικονομίας, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την διάρκεια της διεθνούς κρίσης σημειώθηκε και αύξηση των καταθέσεων στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ⁵⁸.

Σύμφωνα με έκθεση που διενεργήθηκε από την Black Rock, οι προβλεπόμενες ζημιές των ελληνικών τραπεζών από τις ιδιωτικές χορηγήσεις αναμένονταν να καλυφθούν από τις προβλέψεις που είχαν ήδη λογιστικοποιηθεί, αλλά και από τα κέρδη που προέρχονταν από τις δραστηριότητες του εξωτερικού. Τα στελέχη της Black Rock είχαν εκφράσει την έκπληξή τους για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των δανειακών χαρτοφυλακίων των ελληνικών τραπεζών οι οποίες δεν είχαν προχωρήσει στην χρήση αλόγιστου δανεισμού όπως είχε συμβεί με τις ξένες τράπεζες. Αντίθετα, είχαν ακολουθήσει σχετικά πειθαρχημένη πολιτική ως προς την παροχή δανείων, ενώ τα ελληνικά νοικοκυριά δεν ήταν υπερδανεισμένα στον ίδιο βαθμό όπως στο εξωτερικό.

Μετά το 2008, οι ελληνικές τράπεζες αύξησαν την έκθεσή τους σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου προκειμένου να χρηματοδοτήσουν το τελευταίο, το οποίο αντιμετώπιζε πρόβλημα χρηματοδότησης την περίοδο εκείνη στις διεθνείς αγορές. Μετά το 2010, οι Ελληνικές τράπεζες τόνωσαν την ρευστότητα του Ελληνικού Δημοσίου, απορροφώντας σχεδόν όλες τις εκδόσεις των εντόκων γραμματίων. Τα κρατικά ομόλογα θεωρούνταν επενδύσεις μηδενικού ρίσκου και υψηλής ρευστότητας, με αποτέλεσμα να μην επιβαρύνουν τα κεφάλαια των τραπεζών.

Οι τράπεζες κατέγραψαν σημαντικά κέρδη με την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, εισπράττοντας τοκομερίδια της τάξης του 4 με 5 %. Το πρόβλημα όμως είναι πως δεν ελήφθησαν υπόψη μια σειρά από παράγοντες που καθιστούσαν τις αποδόσεις των ομολόγων αβέβαιες.

Οι τοποθετήσεις των ελληνικών τραπεζών σε ομόλογα απεδείχθησαν εν τέλει καταστροφικές λόγω της δημοσιονομικής κρίσης αλλά και του PSI. Οι τραπεζικές μετοχές τα τελευταία χρόνια απώλεσαν περισσότερο από το 95 % της αξίας τους, ενώ εν μέσω της μεγάλης πλέον οικονομικής ύφεσης στην χώρα μας, οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν σημαντικές προβλέψεις για επισφαλή δάνεια, μειώνοντας ισόποσα τα τραπεζικά τους αποτελέσματα.

⁵⁸ Βλ. Καραβίας - Αναστασάτος Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και Χρηματοδότηση της Ελληνικής Οικονομίας, 2012

Οι τραπεζικές καταθέσεις από το 2009 και μέχρι τα μέσα του 2012 υποχώρησαν περισσότερο από 30 %, ενώ παρά ύφεση αλλά και την άνοδο των προβληματικών δανείων, οι χορηγήσεις δανείων προς τα νοικοκυριά δεν μειώθηκαν εξίσου σημαντικά και υποχώρησαν μόνο κατά 2,7 %. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι δεδομένης της σφοδρότητας της κρίσης, οι τράπεζες δεν περιόρισαν σε μεγάλο βαθμό την μόχλευση τους, αν και ένας τέτοιος περιορισμός θα μπορούσε να καλύψει τις απώλειες από την μείωση των καταθέσεων.

Η εκροή κεφαλαίων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα σημειώθηκε αφενός λόγω της ανάγκης των νοικοκυριών τα καλύψουν τις απώλειες από την μείωση του εισοδήματός τους, αλλά και αφετέρου λόγω των εντεινόμενων φόβων για άτακτη χρεοκοπία της χώρας μας. Προκειμένου να αντιμετωπίσουν την εκροή αυτή, οι ελληνικές τράπεζες αύξησαν την εξάρτησή τους από τα έκτακτα μέτρα του Ευρωσυστήματος, γεγονός που δεν λογίζεται ως θετική εξέλιξη. Θα πρέπει να τονιστεί, ότι δεν προβλέπεται «επ' άπειρον» δανεισμός του Ευρωσυστήματος προς τις ελληνικές τράπεζες. Πάντως, τυχούσα διακοπή της χρηματοδότησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Ευρωσύστημα θα είχε στην παρούσα φάση καταστροφικές συνέπειες.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι η ρευστότητα που άντλησαν οι ελληνικές τράπεζες από το Ευρωσύστημα μέχρι τον Μάιο του 2012 ανήλθε σε 120 δις €, όταν το 2007 το αντίστοιχο ποσό ήταν μικρότερο από 10 δις €. Τα κεφάλαια αυτά έχουν χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη από την εκροή καταθέσεων, η οποία υπήρξε μεγαλύτερη από 75 δις € την τελευταία τριετία, για την αποπληρωμή δανείων εξωτερικού, για την αγορά εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και για την διατήρηση του χαρτοφυλακίου δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Οι ελληνικές τράπεζες καταγράφουν τεράστιες ζημιές λόγω της συμμετοχής τους στο PSI και της αποτίμησης των νέων ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου βάση της τρέχουσας αξίας τους. Είναι αξιοσημείωτο, ότι χωρίς την επίπτωση του PSI και του κουρέματος των ομολόγων, οι Ελληνικές τράπεζες στην πλειοψηφία τους διατηρούν οριακή κερδοφορία και ικανοποιητικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας.

Λόγω της τεράστιας μείωσης του εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών και της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στις δανειακές τους υποχρεώσεις, έχει προταθεί κούρεμα των τραπεζικών δανείων. Κατά τέτοιο θα ανακούφιζε σε μεγάλο βαθμό τα

νοικοκυριά, αλλά θα προκαλούσε παράλληλα ισόποσες ζημιές στους ισολογισμούς των τραπεζών και μείωση της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Να σημειωθεί, ότι στην ελληνική αγορά τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια το 2011 προσέγγισαν το ποσοστό του 16%, ενώ το Σεπτέμβριο του 2012 το αντίστοιχο ποσοστό αυξήθηκε στο 22,5% και αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω όσο το οικονομικό περιβάλλον επιδεινώνεται.

Γ.3.4 Η ανάγκη για ανακεφαλαιοποίηση των Ελληνικών τραπεζών

Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών κρίθηκε απαραίτητη προκειμένου να επανακτήσουν ισχυρούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Η πρώτη δόση του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης, ύψους 25 δις €, έχει ήδη κατατεθεί στο Τ.Χ.Σ.

Τα κεφάλαια του Τ.Χ.Σ. ανέρχονταν αρχικά σε περίπου 50 δις €, εκ των οποίων 18 δις δόθηκαν τον Απρίλιο του 2013 ως προκαταβολή για την ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων μεγάλων ελληνικών τραπεζών (Εθνική, Eurobank, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς), ενώ επιπλέον 7 δις διοχετεύθηκαν στην ανακεφαλαιοποίηση της Αγροτικής Τράπεζας, μετά την απορρόφησή της από την Πειραιώς⁵⁹.

Το σύνολο των ιδιωτικών κεφαλαίων αλλά και των κεφαλαίων του Τ.Χ.Σ., προορίζονται για την αύξηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών - core tier 1 capital ratio- στο 9 % ή και υψηλότερα. Ο συγκεκριμένος δείκτης θα πρέπει να φτάσει τουλάχιστον μέχρι το 10 % ως τον Ιούνιο του 2013.

Το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών συνιστά έναν από τους στρατηγικούς πυλώνες για ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας. Παρόμοια προγράμματα χρησιμοποιήθηκαν με επιτυχία στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και

⁵⁹ www.tovima.gr/finance/article/?aid=472858)

συνέβαλαν στη διάσωση πολλών ευρωπαϊκών τραπεζών. Η επιτυχής ολοκλήρωση του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης και στη χώρα μας, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους εξής βασικούς λόγους:

Οι ελληνικές τράπεζες θα επανέλθουν σε τροχιά ανάπτυξης ενώ οι καταθέσεις θα καταστούν εκ νέου ασφαλείς. Συνεπώς, όχι μόνο θα περιορισθεί η εκροή των καταθέσεων, αλλά αναμένεται να υπάρξει και εισροή. Επιπλέον, θα αποκατασταθεί η έλλειψη αξιοπιστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και θα συνεχιστεί η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας.

Για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών θα απαιτηθούν και ιδιωτικά κεφάλαια, έτσι ώστε να βελτιωθεί το επενδυτικό κλίμα και να διατηρηθεί ο ιδιωτικός χαρακτήρας των ελληνικών τραπεζών, ώστε να λειτουργούν μακριά από πολιτικές επιρροές, βάσει ιδιωτικών οικονομικών κριτηρίων. Τα κεφάλαια που θα αντληθούν από το Τ.Χ.Σ. θα πρέπει να είναι τα ελάχιστα δυνατά, ενώ θα πρέπει να διασφαλιστεί η επιστροφή τους, προκειμένου να αποφευχθεί η επιβάρυνση του Έλληνα φορολογούμενου. Επιπρόσθετα, οι ελληνικές τράπεζες θα πρέπει να επιστρέψουν το ταχύτερο δυνατό τους πόρους που θα δανειστούν για να μειωθεί ισόποσα το δημόσιο χρέος.

Γ.3.5 Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών

Ας εξετάσουμε πώς θα συντελεστεί η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Οι ιδιώτες μέτοχοι αναμένεται να υποστούν ζημιές από το σχετικό πρόγραμμα, αφού μέρος των κεφαλαίων θα διοχετευτεί με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε οι τράπεζες να αποκτήσουν υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Στην περίπτωση που τα κέρδη των τραπεζών την επόμενη πενταετία δεν είναι αρκετά για την αποπληρωμή των τόκων και του κεφαλαίου των μετατρέψιμων ομολογιών που θα πουληθούν, προβλέπεται η μετατροπή τους σε κοινές μετοχές, μειώνοντας περαιτέρω το ποσοστό των ιδιωτών επενδυτών⁶⁰.

Ο δείκτης core tier one θα επανέλθει στο 6% με την έκδοση κοινών μετοχών, ενώ για το υπόλοιπο 3 % θα εκδοθούν μετατρέψιμες ομολογίες (cocos). Οι τελευταίες συνιστούν ένα σταθερής ή κυμαινόμενης απόδοσης χρεόγραφο το οποίο παρέχει την δυνατότητα στον ομολογιούχο να μετατρέψει σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα το ομόλόγό του σε νέες μετοχές.

⁶⁰ www.tovima.gr/finance/article/?aid=483560

Η τιμή διάθεσης των κοινών μετοχών κατά την διαδικασία αύξησης μετοχικού κεφαλαίου θα είναι η ίδια και για τους ιδιώτες και για το Τ.Χ.Σ. Η συγκεκριμένη τιμή θα είναι ίση ή μικρότερη από 50 % επί της μέσης χρηματιστηριακής τιμής κατά την διάρκεια των πενήντα ημερών που προηγούνται της ημερομηνίας καθορισμού της από την τιμή κλεισίματος της μετοχής.

Οι μετατρέψιμες ομολογίες θα συγκαταλέγονται στα ίδια κεφάλαια της εκάστοτε τράπεζας. Οι τίτλοι αυτοί θα κατέχονται από το Τ.Χ.Σ. ή το πιστωτικό ίδρυμα, ενώ οι τράπεζες για την χρήση τους θα πληρώνουν τόκο με ετήσιο επιτόκιο 7 % που θα προσαυξάνεται κατά 50 μονάδες βάσης ετησίως. Εάν οι τράπεζες δεν θα έχουν τα αιτούμενα κεφάλαια για την επαναγορά των ομολογιών ή αν η αποπληρωμή τους έχει ως αποτέλεσμα την πτώση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας κάτω από το ελάχιστο επιτρεπτό όριο, τότε θα εκδίδονται κοινές μετοχές υπέρ του Τ.Χ.Σ. Εάν συμβεί επίσης κάποιο έκτακτο γεγονός που θα αφορά την τράπεζα, τότε το σύνολο των ομολογιών θα μετατραπεί ομοίως σε κοινές μετοχές.

Θέμα βιωσιμότητας της τράπεζας θα προκύπτει όταν η τελευταία θα χρειάζεται άμεσα ενίσχυση, χωρίς την οποία θα απειλείται η εύρυθμη λειτουργία της. Έκτακτο γεγονός θα προκύπτει όταν ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων θα πέφτει κάτω από 7 %.

Για όσο χρονικό διάστημα θα υφίστανται οι ομολογίες, η τράπεζα δεν θα διανέμει μέρος στους κατόχους κοινών μετοχών, ενώ οποιοδήποτε ποσό που κανονικά θα πρέπει να διανεμηθεί στους μετόχους θα διατίθεται αναλογικά για την καταβολή των τόκων των ομολογιών ή μερισμάτων, αλλά και την επαναγορά ομολογιών.

Κάθε μέτοχος που θα συμμετάσχει στην διαδικασία αύξησης κεφαλαίου θα λαμβάνει τα λεγόμενα warrants, τα οποία θα του δίνουν την δυνατότητα για κάθε ένα από αυτά να αγοράζει εννέα μετοχές από το Ταμείο. Άρα όσοι συμμετάσχουν στην διαδικασία αύξησης κεφαλαίου, θα έχουν την δυνατότητα να επαναγοράσουν το σύνολο των κοινών μετοχών του Τ.Χ.Σ.

Τέλος, τα δικαιώματα αγοράς θα μπορούν να ασκούνται ως και 54 μήνες από την ημερομηνία έκδοσής τους σε εξαμηνιαία βάση. Η τιμή άσκησης των δικαιωμάτων αγοράς των τίτλων του Τ.Χ.Σ. θα ισούται με την τιμή διάθεσης των τίτλων / μετοχών αυτών στο Ταμείο, τοκισζόμενη με ετήσιο επιτόκιο της τάξης του 3 % συν κάποιο περιθώριο.

Γ.3.6 Οι κεφαλαιακές ανάγκες των ελληνικών τραπεζών

Στα τέλη του 2012, η Τράπεζα της Ελλάδος προέβη σε μια σειρά από ενέργειες που αποσκοπούσαν στην σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος και την ασφάλεια των καταθέσεων. Κατά την διεξαγωγή αυτών των ενεργειών, κρίσιμη σημασία είχε η κάλυψη των βραχυπρόθεσμων αναγκών ρευστότητας των τραπεζών, η διασφάλιση των δημοσίων πόρων που προορίζονται για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, η εξυγίανση των αδύναμων τραπεζών, καθώς και η απαίτηση από τις ελληνικές τράπεζες να αυξήσουν τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειάς τους σε ένα ελάχιστο επίπεδο.

Η Τράπεζα της Ελλάδος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι πόροι που απαιτούνται για την ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος ανέρχονται το πολύ σε 50 δις €. Για την εκτίμηση αυτού του ποσού, ελήφθησαν υπόψη οι κεφαλαιακές ανάγκες των ελληνικών τραπεζών καθώς και ένα ικανό απόθεμα ασφαλείας που απαιτείται για την αντιμετώπιση έκτακτων συνθηκών, ενώ παράλληλα χρησιμοποιήθηκαν δύο μακροοικονομικά σενάρια που αφορούσαν στην εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών για την περίοδο 2012 – 2014 ⁶¹.

Σύμφωνα λοιπόν με την έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος που υπεβλήθη στα τέλη του 2012, οι κεφαλαιακές ανάγκες των Ελληνικών τραπεζών ανέρχονται στα 40,5 δις €, εκ των οποίων τα 27,5 δις € αφορούν στις κεφαλαιακές ανάγκες των τεσσάρων συστημικών τραπεζών.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται διαγραμματικά η διαδικασία υπολογισμού των κεφαλαιακών αναγκών των ελληνικών τραπεζών για την περίοδο Δεκεμβρίου 2011 και Δεκεμβρίου 2014. Τα μεγέθη είναι σε εκ € και εκτιμήθηκαν τον Μάιο του 2012.

⁶¹ www.bankofgreece.gr

Τράπεζες ¹	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Αναφοράς ² (1)	Συνολικές ακαθάριστες ζημίες λόγω PSI (Δεκ 2011) (2)	Προβλέψεις σχετικές με το PSI (Ιουν 2011) (3)	Ακαθάριστες αναμενόμενες ζημίες πιστωτικού κινδύνου ³ (4)	Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου ⁴ (Δεκ 2011) (5)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου ⁵ (6)	Στόχος για τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Δεκ 2014) (7)	Κεφαλαιακές ανάγκες (8)=(7)-[(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)]
Εθνική	7.287	-11.735	1.646	-8.366	5.390	4.681	8.657	9.756
Eurobank	3.515	-5.781	830	-8.226	3.514	2.904	2.595	5.839
Alpha	4.526	-4.786	673	-8.493	3.115	2.428	2.033	4.571
Πειραιώς	2.615	-5.911	1.005	-6.281	2.565	1.080	2.408	7.335
Εμπορική	1.462	-590	71	-6.351	3.969	114	1.151	2.475
Αγροτική ⁶	378	-4.329	836	-3.383	2.344	468	1.234	4.920
Ταχ. Ταμ/ριο	557	-3.444	566	-1.482	1.284	-315	903	3.737
Millennium	473	-137	0	-638	213	-79	230	399
Γενική	374	-292	70	-1.552	1.309	-40	150	281
Αττικής	366	-142	53	-714	274	15	248	396
Probank	281	-295	59	-462	168	147	180	282
Νέα Proton	57	-216	48	-482	368	34	115	305
FBB	145	-49	0	-285	167	-29	116	168
Πανελλήνια	82	-26	3	-118	48	-26	42	78
Σύνολο	22.119	-37.733	5.861	-46.834	24.727	11.381	20.062	40.542

Πηγή τράπεζα της Ελλάδος.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το σύνολο των χρηματοδοτικών πόρων για την ανόρθωση του τραπεζικού συστήματος ανέρχεται σε 50 δις € περίπου. Τα 40,5 δις € αφορούν στις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών, ενώ το 1,4 δις € αφορά στο επιπρόσθετο κόστος από την λήψη μέτρων σε τρεις εμπορικές τράπεζες (Αγροτική, Proton Bank και η T Bank) αλλά και σε τρεις συνεταιριστικές τράπεζες. Τα 3,1 δις € αφορούν σε οποιοδήποτε μελλοντικό κόστος αναδιαρθρώσεων τραπεζών και τα 5 δις € αφορούν σε απόθεμα ασφαλείας για την αντιμετώπιση εξελίξεων που θα μπορούσαν να αυξήσουν ή να μειώσουν τις κεφαλαιακές ανάγκες.

Γ.3.7 Οι τελευταίες εξελίξεις ως προς την ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών

Οι έκτακτες Γενικές Συνελεύσεις των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, κλήθηκαν να εγκρίνουν τις αυξήσεις των μετοχικών τους κεφαλαίων στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησής τους.

Ειδικότερα, αναφορικά με την ανακεφαλαιοποίηση της Eurobank, αποφασίστηκε η κάλυψη των κεφαλαιακών της αναγκών, ύψους 5,8 δις €, από το Τ.Χ.Σ. Η Γενική Συνέλευση των μετόχων αποφάσισε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της, για την άντληση του ποσού αυτού, με την έκδοση 3.789.317.357 νέων κοινών μετοχών, με ανάληψη του συνόλου αυτών από το Τ.Χ.Σ. Η διοίκηση της τράπεζας δεν κατόρθωσε να προσελκύσει το 10 % των κεφαλαιακών αναγκών από ιδιώτες, με αποτέλεσμα η τράπεζα να απωλέσει προσωρινά τον ιδιωτικό της χαρακτήρα ⁶².

Σχετικά με την ανακεφαλαιοποίηση της Alpha Bank, ανακοινώθηκε πρόσφατα ότι διατέθηκαν όλες οι μετοχές που προσφέρθηκαν μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης, ύψους 92,9 εκ €, σε θεσμικούς και λοιπούς ιδιώτες επενδυτές. Η τράπεζα κατά συνέπεια κατόρθωσε να επιτύχει την προβλεπόμενη ελάχιστη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, συγκεντρώνοντας από ιδιώτες επενδυτές τα απαραίτητα κεφάλαια ⁶³.

Με την ολοκλήρωση της αύξησης μετοχικού κεφαλαίου, το μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας θα ανέλθει σε 4,2 δις €, διαιρούμενο με 11 εκ περίπου κοινές μετοχές ονομαστικής αξίας 0,3 € και 200.000.000 προνομιούχες μετοχές με ονομαστική αξία 4,7 €. Το τελικό ποσοστό λοιπόν κάλυψης μετοχικού κεφαλαίου θα ανέλθει σε 100 %, ενώ το συνολικό ποσό των κεφαλαίων που θα αντληθούν σε 4,571 δις €.

Στην Εθνική τράπεζα, η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησής της προχωρά με γοργούς ρυθμούς. Στόχος της τράπεζας είναι η ολοκλήρωση του σχεδίου κεφαλαιακής ενίσχυσής της χωρίς την έκδοση των μετατρέψιμων ομολογιών. Επιπρόσθετα, η τράπεζα φιλοδοξεί να αντλήσει από ιδιώτες 1 δις €, ποσό που αντιστοιχεί στο 10 % των κεφαλαιακών της αναγκών ⁶⁴.

⁶² www.ert.gr/eidiseis/oikonomia

⁶³ www.kerdos.gr/default.aspx?id=1927820&nt=103

⁶⁴ www.tovima.gr/finance/article/?aid=513473

Η τράπεζα αναμένεται να ανακοινώσει reverse split των μετοχών της σε αναλογία ενός τίτλου για κάθε δέκα παλαιούς, καθώς και τους όρους έκδοσης των νέων μετοχών. Η αποκοπή του δικαιώματος αναμενόταν να πραγματοποιηθεί στα τέλη Μαΐου.

Τέλος, η Τράπεζα Πειραιώς στις αρχές Μαΐου ανακοίνωσε ότι το ποσό που έπρεπε να συγκεντρωθεί προκειμένου να παραμείνει ιδιωτική και ανερχόταν σε 519 εκ €, υπερκαλύφθηκε, αφού ο Πορτογαλικός όμιλος BCP θα συμμετάσχει με 400 εκ € και η Societe Generale με 170 εκ €. Στόχος πλέον της τράπεζας είναι η άντληση 733 εκ €, έτσι ώστε να μην υπάρξει επιβάρυνση από την έκδοση μετατρέψιμων ομολογιών⁶⁵.

Σε κάθε περίπτωση, η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών είναι εξασφαλισμένη είτε επιτευχθεί ο στόχος της εξασφάλισης του 10% των ιδιωτικών κεφαλαίων είτε όχι, καθώς θα γίνει μέσω του Τ.Χ.Σ.

Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησής τους, οι συστημικές τράπεζες θα αποκτήσουν τα υγιή εκείνα οικονομικά μεγέθη και δείκτες που θα τους επιτρέψουν σταδιακά να βγουν ξανά – μετά από πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα – στις διεθνείς αγορές, προκειμένου να αντλήσουν ρευστότητα, ώστε με τη σειρά τους να τη διοχετεύσουν στην πραγματική οικονομία. Ρευστότητα που αποτελεί τη βασική προϋπόθεση προκειμένου να κερδηθεί το μεγάλο στοίχημα της επανεκκίνησης της αναπτυξιακής προοπτικής της ελληνικής οικονομίας που θα την οδηγήσει εκτός κρίσης.

Γ.3.8 Οι προοπτικές των ελληνικών τραπεζών

Είναι πλέον φανερό ότι το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται στα πρόθυρα ριζικής αναδιάρθρωσής του.

Η Moodies σε πρόσφατη έκθεσή της, αναφέρει ότι οι προοπτικές για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα παραμένουν αρνητικές. Η συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με τον υψηλό αριθμό των μη εξυπηρετούμενων δανείων ασκούν μεγάλες πιέσεις. Η έκθεση

⁶⁵ www.ant1iwo.com/ellada

των ελληνικών τραπεζών σε Ελληνικά ομόλογα επιδεινώνουν την ποιότητα του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ η μείωση της αγοραστική δύναμης θα μειώσει περαιτέρω την δυνατότητα των νοικοκυριών να αποπληρώσουν τα δάνειά τους ⁶⁶. Επιπρόσθετα οι τράπεζες αναμένεται να παραμείνουν ζημιογόνες τόσο το 2013 όσο και το 2014.

Παρ' όλα αυτά, οι ξένοι οίκοι αναγνωρίζουν ότι η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας παρουσιάζει ελαφριά βελτίωση, λόγω κυρίως των ισχυρών μέτρων λιτότητας. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη έχει βελτιωθεί σημαντικά, γεγονός που προοιωνίζει μια μελλοντική αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Οι ξένοι επενδυτές συμμετέχουν μαζικά στις ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών, δείχνοντας εμπιστοσύνη στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και του τραπεζικού συστήματος και θεωρώντας πως αυτά βρίσκονται σε σημείο επανεκκίνησης έπειτα από μια περίοδο πρωτοφανούς κρίσης ⁶⁷.

Οι ελληνικές τράπεζες, έχοντας ξεπεράσει τον σκόπελο της ανακεφαλαιοποίησης, αναμένεται να αυξήσουν σημαντικά τα κεφάλαιά τους καλύπτοντας μεγάλο μέρος των ζημιών τους και θέτοντας τις βάσεις για μια βιώσιμη ανάπτυξη. Ο δρόμος όμως προς αυτή την ανάπτυξη θα είναι ιδιαίτερα δύσκολος και θα εξαρτηθεί πρωτίστως από την γενικότερη πορεία της ελληνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΣΜΑΤΑ

Η πρόσφατη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση βρήκε το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα εκτεθειμένο σε μια τεράστια κρίση ρευστότητας. Η εξασφάλιση της βιωσιμότητας των ευρωπαϊκών τραπεζών και όχι μόνο, απαιτούσε την άμεση κεφαλαιακή τους ενίσχυση. Για τον λόγο αυτό, διενεργήθηκαν μια σειρά από ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών παγκοσμίως, προκειμένου να αποκατασταθεί η έλλειψη αξιοπιστίας του τραπεζικού συστήματος και να ενισχυθεί βέβαια η ρευστότητά του.

Το πλεονέκτημα μιας ανακεφαλαιοποίησης, είναι ότι ο πιστωτικός οργανισμός δέχεται μια τεράστια ένεση ρευστότητας επαναφέροντας τους δείκτες κεφαλαιακής του επάρκειας σε

⁶⁶ www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113028847

⁶⁷ www.capital.gr/News.asp?id=1806722

αποδεκτά επίπεδα. Το μειονέκτημα από την άλλη πλευρά, έγκειται στο ότι η τράπεζα, ανάλογα με τους όρους της ανακεφαλαιοποίησης, θα πρέπει να επιστρέψει κάποια στιγμή τα κεφάλαια που προσέλκυσε, ενώ οι παλαιοί μέτοχοι αναμένεται να ζημιωθούν.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα προγράμματα ανακεφαλαιοποίησης στέφθηκαν με επιτυχία και οι ευρωπαϊκές τράπεζες τόνωσαν την ρευστότητά τους, ισχυροποίησαν την ανθεκτικότητα του τραπεζικού συστήματος και κατ' επέκταση περιήλθαν πλέον σε θέση να χρηματοδοτήσουν την πραγματική οικονομία.

Ωστόσο, ορισμένοι επικριτές ισχυρίζονται ότι οι ανακεφαλαιοποιήσεις βασίστηκαν σε κεφαλαιακούς δείκτες οι οποίοι δεν είναι και τόσο αντιπροσωπευτικοί της βιωσιμότητας των τραπεζών. Πολλά προγράμματα κρίθηκαν ως ανεπαρκή, αν ως ένδειξη επιτυχίας ληφθεί υπόψη ο δείκτης ίδια κεφάλαια προς περιουσιακά στοιχεία ⁶⁸.

Στην Ελλάδα, η εξέλιξη των γεγονότων ήταν διαφορετική. Ενώ οι ελληνικές τράπεζες δεν χρειάστηκαν κρατική ενίσχυση στις απαρχές της διεθνούς κρίσης, λόγω της ανθεκτικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, τα πράγματα άλλαξαν θεαματικά μετά το 2010. Η δημοσιονομική κρίση στην χώρα μας και η απομείωση της αξίας των ομολόγων προκάλεσε τεράστιες ζημιές στα τραπεζικά ιδρύματα. Η κατάσταση έγινε ακόμα χειρότερη με την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τον αποκλεισμό των τραπεζών από τις διεθνείς αγορές και την μείωση της ζήτησης για δάνεια.

Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών είναι πλέον μονόδρομος, αφού χωρίς αυτή τα πιστωτικά ιδρύματα δεν θα είναι πλέον βιώσιμα. Η ανακεφαλαιοποίηση θα βοηθήσει τις τράπεζες να καλύψουν τις κεφαλαιακές τους ανάγκες και να επανέλθουν σε τροχιά ανάπτυξης, ενώ οι καταθέσεις των πολιτών θα θεωρούνται πλέον ασφαλείς.

Οι ελληνικές τράπεζες, μέσω της ανακεφαλαιοποίησης, απέφυγαν προς το παρόν την χρεοκοπία. Για να σημειωθεί όμως ανάκαμψή τους θα πρέπει να βελτιωθεί η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Με τα σημερινά δεδομένα κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο άμεσο μέλλον. Μπορεί τους τελευταίους μήνες να φτάνουν οι πρώτες νότες αισιοδοξίας έπειτα από μεγάλο χρονικό διάστημα, απέχει ωστόσο ακόμα πολύ η έξοδός μας από την κρίση. Προκειμένου η ελληνική οικονομία να αντιστρέψει την καθοδική της πορεία οφείλει να γίνει πιο ανταγωνιστική, διευρύνοντας ταυτόχρονα την παραγωγική της βάση.

⁶⁸ Βλ. Acharya 2011 «Robust Capital Regulation» CEPR Discussion Paper no. 8792

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γκόρτσος, Χρ. Βλ. (2011): *Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Καραβίας, Φ. – Αναστασάτος, Τ. (2012): *Ελληνικό τραπεζικό σύστημα και χρηματοδότηση της Ελληνικής οικονομίας*, τεύχος 1 σελ. 7

Καραγιάννης, Β. (2006): *Κρατικές ενισχύσεις, Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Κιόχος, Π. – Παπανικολάου, Γ. (2000): *Χρήμα Πίστη Τράπεζες*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

European Commission guidelines on national aid 2008

ΑΡΘΡΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ

Καραγιάννης Β., *Χρηματοπιστωτική κρίση, ενωσιακοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ελληνικά μέτρα στήριξης των πιστωτικών ιδρυμάτων*, ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ 1/2011, Ψηφιακή Νομική Βιβλιοθήκη

Χριστιανός Β., *Κρατικές ενισχύσεις υπό το φως της κρίσης*, ΕυρΠολ 1/2009, σελ. 23 επ.

Acharya, V. (2011): *'Robust Capital Regulation'*. CEPR Discussion Paper no. 8792

Colleti, A. (2008): *Recapitalization plan for Italian banks*

- De Young, R. (2009): *Banking in the United States*, Oxford university press
- Grauwe, Paul. (2010): *Fighting the Wrong Enemy* , LSE research
- Scheicher, M. (2010): *Asset relief measures in the EU* – Overview and issues
- Sutton , Al. (2010): *Bank state aid in the financial crisis centre for European policy studies*
Brussels

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1452-595X/2010/1452-595X1004391K.pdf
- www.ec.europa.eu/competition/speeches/text/koopman_cpi_7_2_en.pdf
- www.europarl.europa.eu/document/activities
- www.europa.eu/legislation_summaries/competition/state_aid/l26115_el.htm
- www.ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2012_autumn_el.pdf
- www.eur-lex.europa.eu
- www.wisegeek.org/what-is-corporate-restructuring.htm
- www.eur-lex.europa.eu/Notice
- www.journalofaccountancy.com
- www.europa.eu/rapid/press-release
- www.allbusiness.com/glossaries/recapitalization/4954442-1.html
- eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do
- www.eba.europa.eu/News--Communications

www.creditwritedowns.com/2011/09/german0banks-need-capital.html

www.europa.eu/rapid/press-release_IP-09-711_en.htm

www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-918_en.htm

www.hm-treasury.gov.uk/fin_stability_recapitalisation.htm

www.europa.eu/rapid/press-release_IP-12-958_en.html

www.irishtimes.com/business/economy/europe

www.globaltradealert.org/measure/latvia-recapitalization

www.tovima.gr/finance/article/?aid=472858

www.minfin.gr/content-api

www.bankofgreece.gr

www.ert.gr/eidiseis/oikonomia

www.tovima.gr/finance/article/?aid=513473

www.kerdos.gr/default.aspx?id=1927820&nt=103

www.ant1iwo.com/ellada

www.forin.gr/articles

www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113028847

europa.eu/rapid/press-release_IP-09-158_en.htm?locale=en